

KI KICSODA A MAGYAR FOGÁSZATI PALEOPATOLÓGIÁBAN

Kocsis-Savanya Gábor

Szeged

Kocsis-Savanya G.: *Who is who in the Hungarian dental paleopathology. We collected the dead Hungarian researchers in dental paleopathology. We present the career, the activity, especially the dental-paleopathological researches of scientists in alphabetical order. Their communications appear in the References section.*

Keywords: *Paleopathology; Dental anthropology; Hungary.*

Bevezetés

Csak azok az – elhunyt – kutatók szerepelnek a fogászati paleopatológiában dolgozott kollegáinkról összeállított gyűjteményben, akik konkrétan, valóban a fogakkal ill. állcsontokkal foglalkoztak. Születési, ill. elhalálozási időt és helyet feltüntettük, ahol ezek az adatok rendelkezésünkre álltak. Az életrajzi adatok sok helyen hiányoznak vagy esetleg pontatlanok. Ezekért a kedves olvasó megértését és elnézését kérjük! Egyben azt is várjuk, hogy minden helyesbítésre, kiegészítésre vonatkozó javaslatot közölni szíveskedjenek a mellékelt címre (kocsissg@gmail.com; 6725 Szeged, Hattyas u. 12/i.).

A kutatók a közismert neveik szerinti abc-s sorrendben szerepelnek, előző (születési) nevük a közismert (sorrendi) nevek után következik. A kutatók életét, munkásságát bemutató, legfontosabb tanulmányokat, publikációkat a munkásságuk bemutatásának végén szerepeltetjük a gyűjteményben, míg a hivatkozott további publikációk az Irodalom c. fejezetben szerepelnek.

A gyűjteményben szereplő rövidítések

V.Sz. Végzettség, rövid életrajz, szakterület, fontosabb – nem fogászati paleopatológiai, ill. esetleg nem fogászati, de fontos – művek.

Pp. Fogászati Paleopatológiai művek.

(I.): A leírások általános fogászati ismertetései.

(II.): Statisztikai kiértékelés szintjének megfelelő adatok ismertetése (Tóth 1970).

A csoport jelzéseket (I.–II.) minden ismertetett szerzőnél a „Fogászati paleopatológiai művek (Pp.)” cím után közöljük.

Előzetes tanulmányok

Huszár, Gy. (1965): *A magyar fogászat története*. Országos Orvostörténeti Könyvtár, Budapest. – 192. old: „A fogászat fejlődésének jele, de elősegítője is volt a ... határterületi tudományszakok kialakulása és a szakokra válás. A határterületi tudományágaknak, mint ... az anthropológiának ... és fogorvostörténelemnek lelkes művelői akadnak. A fogászati anatómiának és anthropológiának nemzetközileg elismert magyar kutatói vannak. Lenhossék Mihály (1895–1937), a

Scheff–Pichler-kézikönyv terjedelmes anatómiai fejezetének szerzője, és a ma paleostomatológiának nevezett kutatási mód egyik megeremtője. Bocskay Ottó a csontos szájpád osteológiai sajátosságairól, Hillebrand Jenő az emberi fogak alaktanáról írnak doktori értekezést, ill. monográfiát. Molnár László a fogkopás morfológiájával foglalkozik. Schranz Dénes Törvényszéki stomatológiát ír...

Tóth, K. (1970): *The Epidemiology of Dental Caries in Hungary*. Akadémiai Kiadó, Budapest. A palaeolithicumtól a 19-ik század végéig leírja az irodalomban általa talált (és saját vizsgálatait utáni), főleg a cariesre vonatkozó előfordulási gyakorisági adatokat. Az ásatásokból származó fogvizsgálatokról szóló közleményeket két csoportba rendszerezi, ezt a rendszert követjük ebben a gyűjteményben is. Antropológiai, csontváz és koponya vizsgálatok után azok a leírások következnek, amelyek – csupán megemlítés szintjén – a fogak állapotával foglalkoznak. Erre vonatkozólag nem, vagy kevés számszerű adatot szolgáltatnak, nem statisztikai felmérések. Paleodontológiai/fogászati paleopatológiai leírások a fogazatról és az előkerült koponyák állcsontjairól. Általában statisztikai adatok is megjelennek.

Előzetes tanulmányaink a témával kapcsolatban

Kocsis-Savanya, G. (1989): Untersuchungen an aus Ausgrabungen stammenden Zähnen und Kiefern in Ungarn (Literaturübersicht). *Acta biologica*, 35(1–4): 175–190.

Kocsis-Savanya, G. (2000): Results of the paleostomatological researches. *Acta Biologica Szegediensis*, 44: 109–122.

Kocsis-Savanya, G. (2003): Huszár György és Schranz Dénes fogászati paleopatológiai munkássága. *Fogorvosi Szemle*, 96: 121–123.

Kocsis-Savanya, G. (2008): Hillebrand Jenő: Újabb adatok az ember fogainak alaktanához című monográfiája megjelenésének centenáriuma. *Fogorvosi Szemle*, 101: 211–217.

A magyar fogászati paleopatológia történetének legfontosabb, elhunyt kutatói

Abonyi József

(Pfeffer Simon József 1882-ig, 1858. 03. 19. Sárközújlak – 1914. 08. 19. Budapest)

V.Sz.: Budapesti Tudományegyetemen végzett 1882-ben. Fő érdeklődési területe a protetika, fogászati érzéstelenítés volt. Iszlai József munkatársa volt. Budapesti Fogorvosok Egylete alapító tagja, Magyar Fogtani Társulat alelnöke, majd elnöke 1889-1905, az előző kettő társaság egyesüléséből létrejött Magyar Fogorvosok Egyesületének alapító tagja volt 1905-ben. Odontozskóp laptulajdonosa és szerkesztője (Iszlaival) volt 1897-től. Termékeny szakíró volt: A fogászat és műtéteinek rövid kézikönyve (1888), A műfogászat rövid kézikönyve (1892), A fogászat Hippokratés korában (1899) stb.

Pp. (II.): „A fogszabályozási fejezetben megemlíti, hogy Miháلكovics, Thanhoffer és Török tanárok szívessége folytán az egyetemi bonctani és anthropológiai intézetben 7000 teljes fogazati koponyát ... átvizsgálta a fogazat rendellenességeinek tanulmányozása végett.” (Salamon 1942).

Salamon, H. (1942): *A magyar stomatologia (fogászat) története*. Budapest.

Huszár, Gy. (1980): Abonyi József, a hazai protetika úttörője. *Fogorvosi Szemle*, 73: 187–191.

Allodiatorisz/S Irma

Lackner Kálmánné (1912. 02. 01. Arad – 1988. 03. 07. Budapest)

V.Sz.: Családja repatriált Budapestre 1921-ben. Budapesti Leánygimnáziumban érettségizett 1930-ban. Pázmány Péter Tudományegyetemen földrajz-termesztetrajz szakon tanári oklevelet szerzett 1935-ben, bölcsészdoktori oklevelet 1937-ben.

Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult. Embertani Intézet gyakornoka volt 1937-1939 között; Magyar Biológiai Kutató Intézet volt könyvtárőr (1939), Országos Magyar Terméstudományi Múzeum Állattárának helyettes tanára (1939–1941); kisegítő könyvtárőre (1941–1943); rendes tanára volt (1943–1945). A Múzeum Embertani Tárának múzeológusa (1945–1949), Természettudományi-történeti Tárának alapító múzeológusa (Tasnádi-Kubacska András főigazgató kezdeményezésére; (1945–1974), majd vezetője volt (1974–1988). Részt vett az erdélyi faunakutatásban, Soós Árpáddal állattani gyűjtéseket végzett. Számos neves természettudós hagyatékát szerezte meg a Történeti Tár részére, geológiai, botanikai, zoológiai vonatkozásban. Bibliográfiai ténykedése is jelentős volt, a magyar antropológia, zoológia szempontjából, pl.: *Bibliographie der Zoologie im Karpatenbecken* (1900–1925).

Pp. (II.): Egyetemi doktori értekezését (Adatok az Árpád-kori magyarság antropológiájához) 1937-ben írta (Budapest), alpári és pusztapákai leleteket vizsgált, amelyek 2%-a volt teljes fogazatú. Egy felső impaktált számfeletti fogat is leírt.

Allodiatorisz, I. (1958): *A Kárpát-medence antropológiai bibliográfiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 77–79.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 68–69.

Árkövy József

(Arnstein József, 1851. 02. 08 Pest – 1922. 05. 19. Budapest)

V.Sz.: Apja Barna Ignác fogtechnikusa volt; a papi pálya után 1876-tól orvostudor, sebésztudor, fogászmester lett. Tanulmányutakat tett Bécsben, Londonban, Párizsban és Berlinben. 1877-től Párizsban gyakorló fogászként dolgozott. Magánygyógyintézetet nyitott 1880-ban, ahol a szegény betegeket ingyen kezelte, tanítás, kutatás és szakorvosképzésben való részvétel volt a célja. Főbb munkái: *Fogbántalmak diagnosztikája*. Orvosi Hetilap (1884), *Diagnostik der Zahnkrankheiten und der durch Zahnleiden bedingten Kiefererkrankungen, nebst einen Anhang über die Differentialdiagnose von Zahn- und Augen als auch Ohrenkrankheiten* (1885), *Indikationen des Stomatologischen Therapie* (1902). 1887-től Rókus Kórházban fogászon dolgozott, magántanár lett 1890-ben, 1892-ben rendkívüli tanár, 1896-ban Budapesti Királyi Orvosi Egyesület sztomatológus szakorvosa, 1918-ben pedig rendes tanárrá nevezték ki. 1909-ben nyílt a Fogászati Klinika a mai Mária u. 52. szám alatt (ma Szentkirályi u. 40.). Európa harmadik, legfejlettebb fekvőosztályos fej-nyaksebészeti ellátását szervezi meg. Megalapozza a magyar sztomatológia klinikai és elméleti tudományát. Az új klinika könyvtárának alapját Barna Ignác, Iszlai József és Árkövy József magángyűjteményei képezték. Stomatológusok Országos Egyesületének tagja volt 1902–1914 között, Stomatológiai Közöny szerkesztője volt 1909-től. Kiemelkedő tanítványai, utódai: Rothman, Hattyasy, Antal, Szabó, Salamon, Sturm stb.

Pp. (II.): Tomes-Zsigmondy - féle divertikulum premolárisokon, cingulum a felső oldalsó metszőkön és a foramen coecum molarium (Milleri) vizsgálata 169 kopynya fogain (1904).

Salamon, H. (1924): A „La Stomatologie”. *Fogorvosi Szemle*, 22: 147–149.

Balogh Károly

(1895. 02. 13. Krasznaczigény [ma Teghea] – 1973. 05. 04. Budapest)

V.Sz.: 1912. Zilahon érettségizett, Budapesti Tudományegyetem Orvosi Karán 1917-től két és fél évig orvoshadnagy tanult, 1920-ban orvosdoktorként végzett. 1921-ben Kórbonctani Intézetben volt szövettani labor vezető. 1921-től Stomatológiai Klinikán volt

gyakornok. 1925-től tanársegédként, 1932-től adjunktusként dolgozott. 1933-tól Fogbetegségek kór- és gyógytana tárgyából magántanár, de a Klinikán nem dolgozhatott.

1940-től a Székesfővárosi Szent István Közkórház „Fogbeteg Osztályának” főorvosa volt 1944-ig. Máthé Dénes után 1944-től a Stomatológiai Tanszék vezetője volt. Segítette az üldözötteket, Salamon Henriket bújtatta. A Klinika kitelepítését szabotálta.

Szakfolyóiratok nem jelentek meg, ezek pótlására tanulmánygyűjtemény köteteket, azaz emlékkönyvek megjelenését kezdeményezte: Máthé Dénes emlékkönyv (1945), Stomatologia haladása (1946), Salamon Henrik emlékkönyv (1947), Gyakorlati eredmények a stomatológiában (1947), Árkövy József emlékkönyv (1948), A stomatologia tankönyve (17 társszerzővel) az addigi legátfogóbb tartalommal 1948-ban jelent meg. 1950-től a Gyermek- és iskolafogászati osztályon dolgozott. Odontotechnikai laboratóriumot újjászervezte. 1950-ben jelent meg Fogászat c. tankönyve (társszerzők Molnár, Schranz, Huszár). 1952-ben orvostudomány doktora fokozatot szerzett. 1959-től 1966-ig a Szájsebészeti Klinika vezetője volt, daganatos betegségek, gyulladások, gerontológia, nyelv és ízézés élet- és kórtanával foglalkozott. Több, ilyen területekkel foglalkozó könyv (tankönyv) szerzője is volt.

Pp. (II): Több mint száz 4–19. századi mandibulát vizsgáltak meg Csiba Árpáddal. alapján

Balogh, K., Csiba Á. (1966): Az area perilingularis tájbonctani variációi. Fogorvosi Szemle, 59: 289–293.

Huszár, Gy. (1995–1996): Balogh Károly (1895–1973) életútja és iskolája. Születésének centenáriuma. *Communicationes De Historia Artis Medicinae*, (1995–1996): 119–127.

Barna Ignác

(Nagykároly (Szatmár vármegye), 1822. 02. 02. – 1894. 11. 23. Budapest)

V.Sz.: Köznemesi családban született, amely rangot Bethlen Gábertől 1618-ban kapták. Már a forradalom előtt politikai versei jelentek meg „Ráspoly” álnéven. Orvostudományi diplomát szerzett 1848-ban a Pesti Egyetemen. 1848–49-ben részt vett a forradalomban, Kossuth Zsuzsannával a táborigazgatók szervezését felügyelték.

1852-től önálló fogorvos Bécsben, 1960-tól Budapesten. József főherceg udvari fogorvosa volt. Orvosi Hetilapban megjelent cikkek alapján 1866-tól magántanárnak nevezték ki. Magánklinikáján előadásokat, gyakorlati bemutatókat tartott. 1870-ben lemondott docenaturájáról. 1871-ben jelent meg az első magyar nyelvű tankönyv, tankönyve Fogászat címmel, (további tervezett két kötet nem jelent meg). Történelmi részét Carabelli és Linderer művei nyomán írta. Összesen két kötet orvosi szakmunkája jelent meg. Árkövy József Barna odontotechnikai laborjában tanult. Barna neki ajándékozta könyvtárának egy részét, folyóiratokat és egy mikroszkópot.

A forradalom előtti politikai verseitől eltekintve („Ráspoly”) a magyar irodalmi életben is maradandót alkotott, 1975-ben Horatius ódái és epódusai fordításait, amelyért az MTA levelező tagjai közé választották, 1876-ban Juvenalis, 1890-ben Vergilius Aenei-ének fordítását készítette. Két kötet költeményét jelentette meg.

Pp. (I.): A Fogászat c. könyvben, a 17-ik oldalon írja: „Dubrue Delasalle egy temető felásatásánál azt találta, hogy a sírgödrök három rétegei közt a legalsóbban, vagy is a legrégebben talált vázak fogai a legépebbek voltak, a legfelsőbbekéi pedig a legrosszabbak; innen azt következtetted, hogy e különbség a culturával járó túlzott gondosságnak, s a sok mindenféle tisztító szerek ártalmának tulajdonítandó.”

Bartucz Lajos

(1885. 04. 01. Szegvár – 1966. 06. 03. Budapest)

V.Sz.: Természetrájk-földrajz középiskolai tanári szakon végzett volt Budapesten 1908-ban. Török Aurél antropológus mellett volt asszisztens 1904-től. 1914-ben magántanár lett a Budapesti Tudományegyetem Embertani Intézetében. 1915-ben három hónapos tanulmányúton vett részt Bécsben, Münchenben, Zürichben. 1926-tól Néprajzi Múzeumban dolgozott, 1935-től a Múzeum igazgatója lett. 1940-ben a Szegedi Tudományegyetemen felkérték az Embertani és Fajbiológiai Intézet megalapítására és vezetésére, amit 1959-ig vezetett. Egyúttal 1949–1959 között a Budapesti Egyetemen is tanított. 1952-ben a tudományok doktora címet nyerte el. 1959-től Budapesti Egyetem Embertani Intézet vezetője volt, 1965-ben vonult nyugdíjba. Fő kutatási témái a népvándorlás-, a honfoglalás- és Árpád-kori leletek. Kutatta a Homo neanderthalensis és Homo sapiens leleteket is. Vizsgálta a magyarság etnikai csoportjait. Elvégezte Martinovics Ignác és társai maradványainak azonosítását. 1923-ban elindította, 1923-tól szerkesztette az Anthropologiai Füzeteket.

Pp. (I.): Der Urmensch der Mussolini (Subalyuk) Höhle (társszerzőkkel, 1940, Budapest). Paleopathologia III. A prae-historikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek, Medicina Kiadó, Budapest (1966). Több sztomatológiai utalás található a könyvben.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged, 71–72.

Berndorfer Alfréd

(1904. 07. 12. Nagymaros – 1985. 11. 15. Budapest)

V.Sz.: Tanulmányait Breslauban, Bécsben, Pécsen végezte. 1929-ban orvosi diplomát szerzett, 1961-ben az orvostudomány kandidátusi fokozatát nyerte el. 1957-től a Heim Pál Kórház Helyreállító-sebészeti osztályának főorvosa. A Lobster-kezekhez csatlakozó kétoldali ajak-állcsont-szájpadhasadék-szindróma leírója. Fő tevékenysége a rehabilitációs sebészet; több mint 200 közlemény szerzője. Orvostörténeti munkáinak többsége a fejlődési rendellenességek és plasztikai műtétek történetével foglalkozik.

Pp. (I): Főbb művei: Sebész-klinikai embriopatológia (1961), Handbuch der Plastischen Chirurgie (1972–1973).

Berndorfer, A. (1962): A 500-year-old skull with cleft lip. *British Journal of Plastic Surgery*, 15: 123-128.

Berndorfer, A. (2008): A veleszületett rendellenesség pathogenesise történelmi szemléletben. *Ponticulus Hungaricus*, XII(10): 3–43.

Huszár, Gy. (1986): Berndorfer Alfréd nekrológia. *Fogorvosi Szemle*, 79: 95.

Bocskay Ottó

(18... – 19...)

V.Sz.: Életéről adat nem található.

Pp. (II.): Összehasonlító vizsgálatok az emberi csontos szájpad osteológiai sajátosságairól (1908). Doktori disszertációját 700 – magyarországi eredetű – koponya vizsgálatáról írta.

Huszár, Gy. (1951): A torus palatinus morfológiája és fogászati jelentősége. *Fogorvosi Szemle*, 65–71: 108–116.

Bottyán Olga

(Láng Gáborné, 1919. 05. 18. Kecskemét – Budapest, 2008. 04. 28.)

V.Sz.: 1941-ben az Angolkisasszonyok Tanárképző Főiskolájára járt Budapesten, 1942-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem antropológiát, etnográfia, történelmet,

régészetet tanult. Egyetemi doktori disszertációját (1943) szkitakori temetők embertani vizsgálatából írta. 1941–1953 között fő állásban általános iskolai tanár volt, mellette Kolozsvári egyetemen gyakornokként dolgozott (1942–1943), illetve ösztöndíjasként székelyek antropológiáját tanulmányozta (1943–1944). Politikai üldöztetés miatt – első férjét, Kováts Tibort kivégezték – csak 1965–1975 között dolgozhatott a Magyar Természettudományi Múzeum Embertani Tárában. 1975-ben nyugdíjba vonult, de ezután is még dolgozott különböző munkakörökben.

Pp. (II.). A palatum durum, az apertura piriformis és a mandibula jellemzőinek vizsgálata – 368 koponya a 6–9. századból, ill. 361 koponya a 10–15. századból, valamint 500 mandibula értékelése alapján.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged, 73.

Makra, Sz., Bernert, Zs. (2009): Dr. Olga Bottyán (1919-2008). *Annales historico-naturales Musei nationalis hungarici*, 101: 181–186.

Bruszt Pál

(1906. 07. 21. Baja – 1979. 11. 21. Baja)

V.Sz.: Általános orvosi diplomát szerzett 1931-ben Budapesten, 1931–1932 között Bécsben fogászatot tanult, Baján magánpraxis nyitott 1942–1945 között. Internálták, deportálták 1945–1947 között. Pesti Betegbizottságnál szakorvos 1947–1953 között. Bajai iskola fogászat vezetője volt, 1952–1974 között a Bajai Városi Kórház osztályos főorvosa volt. Kandidátusi fokozatát 1976-ban szerezte. Kutatási eredményei alapján és javaslatára nyitották meg a magas fluorid tartalmú gyógyvizű Dávod Püspökpusztán a Gyógy- és Strandfürdőt. Érdeklődési területe a caries-epidemiológia és profilaxis, a fogazati rendellenességek és a szájüregi praeblastomatosisek voltak. 200 magyar és idegen nyelvű közlemény szerzője volt.

Pp. (II.): Népvándorlás kortól a 20. századig több mint 13000 felnőtt, 6700 gyermek és 1400 csecsemőn végzett caries-epidemiológiai vizsgálatokat. Több közleménye szól ásatási leleten leírt fogazati fejlődési rendellenességről.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged, 56.

Csiba Árpád

(1928. 10. 19. Csorna – 2004. 09. 11. Budapest)

V.Sz.: Rábaszovát szülöttjének tartotta magát, ízes dunántúli kiejtése is erre utalt. Eötvös Lóránt Tudományegyetemen 1953-ban általános orvosi diplomát szerzett. Ekkortól a Szájsebészet- Fogászati Klinikára került, Balogh Károly, Berényi Béla, Vámos Imre professzorok mellett gyakornok, tanársegéd, egyetemi docensként működött. Vámos hirtelen halála után 1980–1981. tanévben az intézet megbízott vezetője lett. A Klinika szövettani laboratóriumát vezette, orál-patológusként és szájsebészként. Az intézet Tudományos Diákkörét is vezette. Több szakkönyve és tankönyve jelent meg, legismertebb a Szájpathológiai Jegyzet (1987).

Pp. (II.): Balogh Károssal több mint száz 4–19. századi mandibulát tanulmányoztak (1966), az area perilingularis tájbonctani variációit írták le.

Érdy-Luczenbacher János

(1796. 09. 19. Szob [Hont] – 1871. 05. 09. Pest)

V.Sz.: Dédapja Belgiumból érkezett, Miksa hadával ott volt Buda 1686-os ostrománál. Apja korai halála után L. János fakereskedő, nagybácsi támogatta, akinek hajózási vállalata, téglagyára volt, pl. a Pál utcai grundon [Pál utcai fiúk]. Vácott, Esztergomban

járt gimnáziumba, majd a Nagyszombati papnevelőben ismerte meg a 300 éves legendagyűjteményt, amelyet később Érdy-kódexnek neveztek el. 1815-től bencés rendhez került Pannonhalmára, amelyet 1818-ban elhagyott. 1821-ben jogi doktorátust szerzett. MTA tagja volt 1832-től. Főbb munkái: Zsigmond országlásának évsora (1833), Szent László legendája a kódexből (1834), korábbi néven Nagyszombati karthauzi kézirat, ill. Nagyszombati kódex; új nevén Érdy kódex (1851). Verebi Végh Ignácnál nevelő, ügyvédi és gazdasági felügyelő volt. Ez lehetővé tette sokirányú tevékenységét, őstörténettel, régészettel, oklevél- és pecsétannal, leginkább numizmatikával foglalkozott. Az első magyarországi régész, aki a leletek egymáshoz viszonyított helyzetét, valamint az ásatás területének topográfiáját is rögzítette geodéta segítségével. 1838–1844 között a Tudománytár Értekező rovatát vezette. Székesfehérváron 1839-ban középkori királysírokat vizsgálták. 1847-ben Érd és Batta határában 122 kupacos halomsíros temetőt vizsgált. 1848-ban nevét kedvenc ásatási helyére utalva Érdi, majd Érdy-re változtatta. 1848-ban újra kellett bontani az 1839-es „királysírokat”, itt leletmentést végzett. Őt koporsót emeltek ki, és vizsgáltak meg ez idő alatt.

Pp. (I.): Az 1948. XII. 11-én kiemelt második koporsóban III. Béla maradványait vélte felfedezni, amelyre az ékszerek, a testalkat, fogazat állapota és a nöcsontvázalattal együtt eltemetés utalt.

Huszár, Gy. (1945): Az Árpád-kori magyarság fogazata. *Máthé Dénes emlékkönyv*. Budapest.

Gaál István

(1877. 11. 10. Ósagárd – 1956. 04. 25. Budapest)

V.Sz.: Kolozsváron, majd Budapesten tanult, természet-földrajz szakon végzett 1905-ben. 1911-től részt vett az Erdélyi-medence földgázkutatójaiban, paleontológiai kutatásainak eredményei alapján a Kolozsvári Tudományegyetem magántanára volt. 1916-ban jelent meg első fő műve magyar nyelven a csigafajokról. 1912-től Budapesten, majd 1919–1924 között Szegeden, a Ferenc József Tudományegyetem Ásvány- és Földtani Intézetében tanított, ill. vezette. 1923-tól Budapesten, a Nemzeti Múzeum őslénytárában dolgozott 1934-ig, mint igazgató. Fő kutatási területe az őssállattan volt.

Pp. (I.): Csillaghegyen talált őskori emberkoponyák – és fogazatuk – leírása.

Tóth, K. (1970): *The Epidemiology of Dental Caries in Hungary*. pp. 5–283.

Grynaeus Tamás András

(1931. 09. 26. Budapest – 2008. 11. ??, Áthoszi Kolostorköztársaság)

V.Sz.: 1951-től a Szegedi Orvostudományi Egyetemen tanult, segítői Bartucz Lajos, Bálint Alajos, Bálint Sándor, Péter László és Tímár Lajos volt a Szeged-környéki és vésztői gyűjtései és munkái során. 1957. 02. 13-án letartóztatták (56-os eseményekben való részvétele miatt), börtönbe került. 1959–1964 között segédmunkás volt. 1962-ben megjelent első közleménye (*Communicationes Ex Bibliotheca Historiae Medicae* – ben). 1965-től folytatta egyetemi tanulmányait, 1966-ban avatták (*summa cum laude*), szakorvosi vizsgát tett pszichiátriából (1971), neurológiából (1977). 1981-től a Szt. János Kórház Neuropszichiátria osztályán dolgozott 2001-ig (nyugdíjazásáig). 1988-ban a történettudomány kandidátusa lett „A honfoglalás-, és Árpád-kori magyarság betegségei és gyógyításuk.” c. munkája alapján; „Isa por” címmel jelent meg munkájának kibővített változata (1990). Halálának körülményei rejtélyesek voltak. „Meghalt néprajzi gyűjtőútja során az Áthoszi Kolostorköztársaság területén 2008. novemberének elején. Földi maradványait 2013. júliusában sikerült eltemetni, miután a Szegedi Tudományegyetem Embertani Tanszékén azonosították.

Pp. (I.): A honfoglalás és Árpád-kori magyarság betegségei és gyógyításuk (fogászati vonatkozások is).

Harsányi László

(1926. 10. 21. Budapest – 1992. 03. 15. Pécs)

V.Sz.: Evangélikus Gimnáziumban tanult, 1945-ben érettségizett, a pesti Anatómia Intézetben volt gyakornok 1946–1949 között, Igazságügyi Orvostani Intézetben gyakornok 1949–1955 között. A BOTE általános orvosi oklevelet szerzett 1951-ben. Szakorvosi vizsgát tett igazságügyi orvostanból 1955-ben, kórbonctan és szövettanból 1957-ben. Tanársegéd volt 1956–1964 között, adjunktus 1964–1968 között, az orvostudomány kandidátusa lett 1966-ben: „A csontváz orvosszakértői vizsgálatának egyes kérdései” c. munkájával. Docensként dolgozott a POTE Igazságügyi Orvostani Intézetének igazgató egyetemi tanára volt 1977–1992 között. Az igazságügyi orvostan különböző ágaival foglalkozott, történeti antropológiával, oszteológiával (vércsoport meghatározás); combcsontnyak vizsgálataival öregedési folyamatok leírásával. Nagy Imre exhumálási eljárásának (1989); valamint a barguzini csontvázleletek értékelési bizottságának vezetője volt. Fő művei: A csontvázleletek életkorának meghatározási módszereiről és azok alkalmazhatóságáról (1957, Nemeskéri társszerzőségével), *Methoden zur Diagnose des Lebensalter* (1960, Nemeskéri és Acsádi társszerzőségével).

Pp. (I.): Több műve foglalkozott a fogazattal, mint az ásatási leletek együttesével. Két kiadásban megjelent az igazságügyi fogorvostan jegyzete, amelyben paleopatológiai vonatkozásokat is leír (1968, 1971).

Varga, T. (1992): Dr. Harsányi László 1926–1992. Megemlékezések. *Anthropologiai Közlemények*, 34: 157.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged, pp. 81.

Henszlmann Imre

(1813. 10. 13. Kassa – 1888. 12. 05. Budapest)

V.Sz.: Iskoláit Eperjesen, Pozsonyban végezte. Orvosi tanulmányok Pesten, Bécsben folytatott. Padovában doktorált 1937-ben. Művészettörténetet, régészetet tanult. Velencében, Rómában építészetet tanulmányozott. Művészettel foglalkozó tanulmánya alapján 1841-től az MTA levelező tagja lett, irodalmi munkásságáért 1843-ban a Kisfaludy Társaság tagjává választották. Magyarország középkori műemlékeinek helyszínén ásatásokat folytatott. 1846: „Kassa városának ó-német stílusú templomai” c. kötetben és cikkeiben figyelmeztet a gyakori vandalizmusra. 1848-as minisztériumi ténykedései miatt 8 hónapra börtönbe zárták, 1850-től Londonban folytatta tanulmányait, majd Párizsba távozott. 1860-ban kiadta első jelentős építéstörténeti és arányelméleti munkáját. 1862-ben társaival Konstantinápolyba utazott, ahol megtaláltak 14 eredeti Corvina-kódexet (visszakerültek Magyarországra). A Püspöki palota ásatását Érdy után Henszlmann folytatta 1862-, 1974-, majd 1882-ben. Megállapította, hogy öt különböző korú és stílusú szentélyt emeltek Fehérvár központjában. Három érintetlen sírt talált (szerinte Szent István anyja, Sarolta vagy testvére, valamint Vazul és Szár László maradványai), ill. harminc, többé-kevésbé bolygatott sírt. 1873-tól a Pesti Egyetem Archeológiai Tanszékének vezetője és a Művészettörténeti Tanszék tanára lett. Szerkesztette az Archeológiai értesítőt és az Archeológiai Közleményeket. Az MTA rendes tagja lett. 1881-ben az országgyűlésben előterjesztette az első műemlékvédelmi törvényt.

Pp. (I): „Hensz[e]lmann régész és orvos hat koponya fogazatával foglalkozik. ... négynek volt szuvasodás mentes; valószínűleg István király unokaöccsének, Vazulnak állcsontjaiban három lyukas fogat talált, Saroltának pedig 11 fogát még életében távolították el.” (Huszár 1945).

Huszár, Gy. (1945): Az Árpád-kori magyarság fogazata. *Máthé Dénes emlékkönyv*. Budapest.

Szinnyei, J. (1891): *Magyar írók élete és munkái*. Arcanum, Pest.

Hillebrand Jenő

(1884. 06. 10. Sopron – 1950. 03. 06. Budapest)

V.Sz.: A Pázmány Péter Egyetemen kémia-természettudományi szakot végzett, 1902–1904 között részt vett Török Aurél előadásain, 1908-ban bölcsész doktori fokozatot szerzett; 1910-től az Embertani Intézetben Török tanársegédje, majd a Magyar Nemzeti Múzeumban a később Régészeti Osztály vezetője. 1910-től a Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságának, 1924-től a Nemzetközi Anthropologiai Kongresszus állandó bizottságának is tagja. 1913-ban habilitált, 1915-től egyetemi tanár volt, 1940-ben címzetes egyetemi tanár lett. Főleg az őskőkort kutatta, legjelentősebb a Balla- és a Szeleta-barlangban talált leletek leírása. Róla elnevezett barlang (Kőlyuk II.) Lillafüred közelében a Hillebrand Jenő-barlang.

Pp. (II): *Újabb adatok az ember fogainak alaktanához*. Stephaneum, Budapest. (1908), 4100 koponya és 2000 állkapocs fogazati leírását végezte el.

Kocsis-Savanya, G. (2008): Hillebrand Jenő: Újabb adatok az ember fogainak alaktanához című monográfiája megjelenésének centenáriuma. *Fogorvosi Szemle*, 101: 211–217.

Huszár György

(Hirsch György 1932-ig, 1911. 10. 01. Budapest – 2002. 04. 01. Budapest)

V.Sz.: 1929-ben a budapesti Madách Imre Főgimnáziumban érettségizett. 1935-ben szerzett a Szegedi Ferenc József Tudományegyetemen orvosi diplomát. Egy évig az Anatómiai Intézetben dolgozott Kiss Ferenc gyakornokaként. 1937–1939-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Sztomatológiai Klinikáján Máthé Dénes mellett volt gyakornok. 1938-ban fog- és szájbetegségek szakorvosa lett. 1945–1950 között Balogh tanársegédjeként dolgozott (BOTE Sztomatológiai Klinika), 1953–1955 között Fogorvudományi Kar Fogpótlástani Tanszékének adjunktusa, 1955–1977- között egyetemi docens, 1968–1977- között a Propedeutikai és Anyagtani Részleg vezetője volt. 1978-ban címzetes egyetemi tanárrá nevezték ki „A fogkopás vizsgálatának újabb módszerei és ezek alapján végzett összehasonlító értékelések eredményei” c. értekezése alapján. A kora középkori magyarság fogazatát és fogbetegségeit vizsgálta. 1947-től társszerkesztő a Fogorvosi Szemlében, 1966–1988 között pedig a folyóirat felelős szerkesztője volt. Érdeklődési körei: paleosztomatológia, fogászati embertan, gerosztomatológia, orvostörténet, protetika. Feldolgozta a magyarországi fogászat, szájsebészet képzési és intézményrendszeri történetét, bibliográfiáját.

Pp. (II): Fogpótlástan (együtt Molnár, Schranz szerzőkkel, 1950), A fogpótlástan technológiája (Földvárival, 1959), orvostörténeti műve „A magyar fogászat története a XIX. században”, amely alapján 1960-ban kandidátus lett, Magyar Fogászat Története (1965).

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 56.

Kóbor, A. (2002): Elhunyt Dr. Huszár György címzetes egyetemi tanár. *Fogorvosi Szemle*, 95: 91.

Kóbor, A. (2011): Megemlékezés Huszár György (1911–2002) és Berényi Béla (1911–2005) születésének századik évfordulóján. *Fogorvosi Szemle*, 104: 123–128.

Kocsis-Savanya, G. (2003): Huszár György és Schranz Dénes fogászati paleopatológiai munkássága. *Fogorvosi Szemle*, 96: 121–123.

Iszlai József

(Dicsőszentmárton 1840. – 1903. 05. 26. Budapest)

V.Sz.: Iklódi Iszlai József 1867-ben Pesten orvosdoktor, 1869-ben sebészdoktor, szemézmester, majd szülésmester lett. 1873-ban fogorvos lett Londonban. 1874-ben Pesten fogorvosi magángyakorlatot indított. 1881-ben „Egyetemes fogtan és foggyógyászat” című munkája alapján magántanárnak nevezték ki. 1889-ben megalapította a Fogtani Társulatot, 1892-től az Odontoscop című, első magyar nyelvű fogászati folyóiratot indítja el. Tanítványai voltak Abonyi József, Salamon Henrik. Matematikus, fizikus, zoológus, antropológus, filológus is volt. Szenvedélyes gyűjtő volt, de ismereteit nem adta tovább. Keveset publikált. Sokoldalú tevékenységével (kutatás, szakírói tevékenység, lapalapítás, tudományos társaság szervezése) elindította a fogászatot a szakszerű tudományos művelése felé. Akkori legnagyobb (legalább 400) koponyagyűjteményét 1902-ben az egyetemnek adományozta, sajnos nem a Fogászati Klinika örökölte a szakmailag indokoltság ellenére, a Bonctani Intézet olvastotta be koponyagyűjteményébe. Könyvtára is az egyetemre került. Több műszaki találmánya és gazdag felszerelése is volt, amelyeket örökösei elkótyavetyéltek.

Pp. (I): Fogazati különbségek az embercsoportok között, emberi és emlősök közötti fogazati különbségek, fogak helyzeti rendellenességeinek nomenklatúrája.

Salamon, H. (1928): Iszlai József emlékezete. *Fogorvosi Szemle*, 21: 350–354.

Salamon, H. (1942): *A magyar stomatologia (fogászat) története*. Budapest.

Huszár, Gy. (1992): Iszlai József. Megemlékezés születésének 150. évfordulójára alkalmából. *Fogorvosi Szemle*, 85: 227–233.

Józsa László

(1935. 04. 26. Fehérgyarmat – 2014. 11. 25. Budapest)

V.Sz.: 1953–1959 között a Debreceni Orvostudományi Egyetemen tanult, summa cum laude eredménnyel végzett. 1957-től a Kecskeméti Kórház Patológiai Osztályán; 1959–1967 között a kecskeméti Patológiai Osztályon dolgozott. 1962-ben patológus szakképesítést szerzett. 1967–1968 között az MTA Orvosi Osztály Kórbonctani Intézetében, 1968–1999 között az Országos Traumatológiai Intézet Kórszövettani Osztályán dolgozott. 1972-ben kandidátusi címet szerzett, 1978–1986 között az Intézet tudományos és kutatási igazgatója volt. 1980-ban az MTA orvostudományok doktora címet szerezte meg. 1982-től az Intézet tudományos főigazgató-helyettese volt. 1999-ben nyugdíjba vonult. 33 könyvfejezet, 15 könyv, összesen 704 publikáció szerzője, társszerzője volt, Fő kutatási iránya az ínak és izmok patológiája volt. Orvostörténeti, paleopatológiai és bizantinológiai munkáinak száma száz fölötti volt. Növénytan és állatorvosi kutatásokat is végzett.

Pp. (II): *Paleopathologia. Elődeink betegségei. A fogazat betegségei*. Semmelweis Kiadó, Budapest. pp. 90–96.

Makra, Sz. (2015): Prof. Dr. Józsa László (1935–2014) rövid életrajza és bibliográfiája. *Annales Musei Historico-Naturalis Hungarici*, 107: 333–374.

Kapronczay, K. (2016): Józsa László (1935–2014). In: Kapronczay, K. (Szerk.) *50 éves a Magyar Orvostörténeti Társaság (1966–2016)*. pp. 185.

Kemény Imre

(1915-ig Kohn, 1891. 09. 13. Budapest – 1974. 01. 29. Budapest)

V.Sz.: A szegedi Ferenc József Tudományegyetemen végezte. 1924-ben orvosi oklevelet, 1927-ben fogorvosi szakképesítést szerzett. Háború után Csengery utcai Rendelőintézetben dolgozott, 1949-ben Kende Jánossal elindították az ország első

szervezett orvostovábbképzését. Az 1951-ben létesített Központi Fogászati Rendelő és Továbbképző Intézetben (később Központi Sztomatológiai Intézet) folyamatos fogpótlástani továbbképzést tartott. 1954-ben orvostudományok kandidátusa lett, 1961-ben védte meg doktori disszertációját, 1963-tól címzetes egyetemi tanárrá nevezték ki. 1966-ig az MFE elnöke volt. Közleményeit (60 darab) az európai szakirodalom átvette, 9 szakkönyve közül a Fogpótlástan címűt 1972-ben a Medicina Kiadó nívó díjjal jutalmazta.

Pp. (II): Dobrovits Terézrel jelentették meg a Fogorvosi Szemlében (1971) 250 mandibula vizsgálata alapján „Mérések a retromoláris tájék csontfelszínén” című munkájukat.

Kocsis Antal Gábor

(1900 – 1979 Budapest)

V.Sz.: 1924-ben orvosi diplomát szerzett Budapesten, 4 évig Stomatológiai Klinikán dolgozott utána, ezzel párhuzamosan OTI sebészeti szakrendelésen dolgozott. 1928-tól Fogászati osztályon dolgozott, 1932–1950 között a Csengery utcai. rendelőintézet vezető főorvosa volt, 1950–1968 között (nyugdíjazásáig) a Péterfy Sándor utcai Kórház Rendelőintézetének fogászatán dolgozott. Egyetemi magántanár, kandidátus volt. 42 közleménye jelent meg. Kutatási területe a fogászati anatómia, állkapocs és felső állcsont ér-, idegellátása. Néhány évig az Anatómiai Intézetben tanársegéd volt.

Pp. (II): 700 mandibula belső felszínén vizsgálta a forameneket. Anatómiai adatok a linguláris érzéstelenítéshez.

Huszár, Gy. (1980): Kocsis Antal Gábor. *Fogorvosi Szemle*, 73: 64.

Kollár Lajos

(1908. Kiskőszeg – 1984. Pécs)

V.Sz.: Pécsen a Pius Gimnáziumban érettségizett 1926-ban. Az Erzsébet Tudományegyetem ÁOK karán végezte tanulmányait, Entz Béla intézetében volt externista, 1932-ben diplomázott. 1933–1935 között műtőorvos volt a Sebészeti Klinikán. Fogászati Klinikára került 1938-tól mint önkéntes tanársegéd, majd 1940-től már szerződötték tanársegédként. Tevékenyen részt vett a Stomatológiai Klinika megszervezésében. Fogászatból és szájszészettől szakvizsgázott. 1946 novemberében politikai okokból elbocsátották az egyetemről. A MÁV Rendelőintézet fogorvosa lett, főorvosként dolgozott ott haláláig. Fő érdeklődési területe a protetika volt. Fő műve a „Műanyagok fogászati alkalmazása” (1959) c. tankönyve volt. Aranydiplomáját 1982-ben vehette át. A Klinika műszerarchívuma az ő gyűjteményét őrzi.

Pp. (II): Zengővárkonyi csiszolt kőkorszakbeli állcsontleletek (1948) c. munkájukat 38 koponya fogainak vizsgálata alapján készítette.

Kőmíves Oszkár

(19?? – ????)

V.Sz.: Életéről egyelőre nem találtunk bővebben adatokat. A Gróf Apponyi Albert Poliklinika fogászati osztályán dolgozott asszisztens doktorként (főorvos Simon Béla egyetemi magántanár mellett) a lenti közlemény megjelenésekor.

Pp. (II): Anatómiai variációk értékelése és méretei 500 hazai, ill. 250 más világtájról származó állkapocs csonton (1937, Simon Bélával).

Kretzoi Miklós

(1907. 02. 09. Budapest – 2005. 03. 15. Budapest)

V.Sz.: Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem természetrajz-földrajz szakán kezdte meg felsőfokú tanulmányait, a pécsi Magyar Erzsébet Tudományegyetemen

doktorált 1930-ban őslénytan-földtan-földrajz tárgyakból. 1926–1930 között a Magyar Királyi Földtani Intézetben önkéntes munkatársként dolgozott, 1930–1933 térképész, 1933–1941 térképező geológus, majd geofizikus diplomát szerzett. 1941–1946 Magyar Nemzeti Múzeum Földtan-Őslénytárában segédőr, majd a „Gerinces Őslénytani és Összehasonlító Csonttani Tár” osztályvezetője, 1947-től igazgatója. 1950-től Magyar Állami Földtani Intézetben dolgozott, 1956–1958 között igazgatója volt. 1970–1974 között tanszékvezető volt Debrecen-ben, 1974-től nyugalmazott egyetemi tanár lett, 1986-ig az MTA tudományos munkatársa volt. A macska-féle ragadozók máig érvényes evolúciós rendszertanát írta le. 1965-ben Vértes Lászlóval elkészítették a magyarországi gerinces faunák kronológiáját. 1970–1978 között a rudabányai ásatások vezetője és ismertetője volt. Az ún. Vilmos-bánya területén a 10–12 millió évvel ezelőtt élt 4 nemzetségre sorolt ősi emberszabású leletegység leírója. Ebben az időszakban 75 főemlős – köztük a *Rudapithecus Hungaricus* – maradványai kerültek elő. 298 szakirodalmi cikke, tanulmánya jelent meg.

Pp. (I): Vértesszőlős, Man, Site and Culture (1989), The Fossil Hominoids of Rudabánya (2002).

Vörös, I. (2005): In memoriam Kretzoi Miklós (1907–2005). *Archeometriai Műhely*, 2005/2: 57–58.

Láng Pál

(19?? – 20??)

V.Sz.: Életéről adatot nem találtunk. Budapesten praktizált.

Pp. (II): Canalis mentalis medialisről (1953), Budapesti Anatómiai Intézetben Kiss professzorral 55 mandibulát tanulmányoztak. A canalis nasopalatinus seu incisivusról, illetve annak röntgenképéről értekeztek (1955), idézi Matiegka (260 koponya), ill. Le Double (500 koponya) vizsgálatait. Az Embertani Intézet koponyáiról röntgenfelvételeket készített, a canalis nasopalatinusba fémdrótot vezetett.

Lengyel Imre András

(1934. 09. 11. Budapest – 1992. 07. 15. Budapest)

V.Sz.: Kisgyermek korában tíz évet töltött Angliában. Középiskolai tanulmányait a budapesti Árpád Gimnáziumban végezte. Budapesti Orvostudományi Egyetemen 1955–1957 között demonstrátor, 1957-től az Anatómiai Intézet központi gyakornoka volt. Orvosdoktorrá avatták 1958-ban. 1960-ban „Az orvosi laboratóriumi asszisztensek kézikönyve” szövetetani, kórszövetetani, hisztokémiai és hisztotechnikai fejezeteit írta. Ettől kezdve foglalkozott a csontszövettel. 1960–1964 között a SOTE I. sz. Belklinika Röntgen Osztályán dolgozott. 1965–1977 között körzeti orvos volt, majd a Szakorvosi Rendelőintézet Központi Laboratóriumában dolgozott Pestszentimrén. 1980-tól a SOTE Ér- és Szívsebészeti Klinikáján a Diagnosztikai Laboratórium vezetője volt haláláig. Nemeskéri János segítségével foglalkozott ásatag csontok kémiai összetételének változásával, csontváz vizsgálata alapján történő nemmeghatározással, ABO vércsoport meghatározásával csontminták alapján. 1958-tól publikált angol, német, spanyol, francia és magyar nyelven, a korai neolitikumtól a XIX. századból származó leletekig, több mint 10000 maradvány vizsgálatai alapján. 1976-ban „Paleoserology” c. könyve alapján biológiai tudomány kandidátusa, majd 1983-ban „Paleoszerológiai vizsgálatok eredményeinek populációs genetikai értékelése” c. disszertációjával a biológiai tudomány (genetika) doktori fokozatának tulajdonosa lett.

Pp. (II): Legkorábbi, fogakkal is foglalkozó közleménye már 1964-ben megjelent.

Farkas, Gy. (1992): Dr. Lengyel Imre András 1934–1992. *Anthropologiai Közlemények*, 34: 158–159.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 87.

Lenhossék József

(1818. 03. 20. Buda – 1888. 12. 02. Budapest)

V.Sz.: Német nemzetiségű családban született, hogy a magyar nyelvet megtanulja középiskoláit Budán, majd Vácon végezte. 1833-tól a Pesti Egyetemen bölcsésznek, majd 1836-tól az Orvosi Karon orvosnak tanult. Hallgató korában bal fülére elveszítette hallását. 1841-ben orvosdoktorrá avatták, szülész- és szemézmesteri oklevelet szerzett. Halláskárosodása miatt elméleti pályára lépett. 1841–1842 között a Bécsi Egyetem tanult, 1843-ban Budapesten sebészdoktor, 1851-től a tájbonctan tanára lett. Megvetette a funkcionális anatómia alapjait. Előadásait magyarul tartotta. 1854–1857 között Kolozsváron tanított, 1859–1888 között a Pesti Egyetemen a Leíró és Tájbonctani Katedra tanára volt, az Anatómiai Intézet igazgatója, 1878–1879 között rektor volt. 1864-től az MTA levelező tagjává választották, 1873-tól rendes tagja lett az Akadémiának. Az 1878-ban alakult Országos Régészeti és Embertani Társulat egyik elnöke lett. Fizikai antropológiai (kranioszkópiái) kutatások úttörője volt. Több száz – élőkön és halottakon végzett – koponyamérése segítségével meghatározta az agy- és arckoponya viszonyait, egyedfejlődéstani – életkorra jellemző – fázisait. Koponyákkal, állsontokkal foglalkozó művei: Az emberi koponyaisme (1875), Deák Ferencz koponyáján tett mérések (1877), A mesterségesen eltorzított koponyákról (1878), Szeged-Ötthalmi ásatásokról (1882), Progén koponyák (1885). Fia Lenhossék Mihály, unokája Szent-Györgyi Albert volt.

Pp. (I): A Szeged-Ötthalmi ásatások anyagán írt le fogazati leleteket is (1884).

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 87–88.

Lenhossék Mihály

(1863. 08. 20. Pest – 1937. 01. 26. Budapest.)

V.Sz.: 1886-ban orvosdoktor lett, 1888-ban az anatómia magántanára. 1889-től a bázeli Anatómia Intézet kórboncnoka, 1891-ben magántanár volt. 1893–1895 würzburgi, 1895–1899 tübingeni egyetemen rendkívüli tanára, kórboncnoka volt. 1899–1934 között a Budapesti Egyetem Anatómiai Intézetének igazgatója volt. Legjelentősebbek az idegrendszer szövettanára vonatkozó vizsgálatai. Ramon y Cajal mellett elsők között ismerte fel az ingerület-átvitel módját az idegrostokon keresztül. „A sejt és a szövetek” c. tankönyvében (1918, 1922) külön fejezetek foglalkoznak a mikroszkóppal és a mikrotechnikával. 1897-től az MTA levelező, 1903-tól rendes tagja volt, 1933-ban az MTA igazgatója, majd titkára lett. Barlangkutató tevékenysége is jelentős volt. Több tanulmánya foglalkozott koponyaleletekkel, ásatásokkal. 1912-től négy évig a Barlangkutató Bizottság, majd a Szakosztály elnöke volt. 1913-tól 1916-ig a meginduló Barlangkutató c. szaklapnak közreműködő szerkesztője volt Kadics Ottokár mellett.

Pp. (II): A fogszű pusztítása egykor és most (1917: 1690 koponya fogain – 755 koponya a váci temetőből 1777–1849, 260 koponya az Árpádkorból, 101 koponya IV-V. századból, 74 koponya római korból, további 500 koponya). *Makroskopische Anatomie* (1922). A fenti foganyagot tanulmányozva írta le többek között az alsó nagyórlók számfeletti gyökerét (radix entomolarica Lenhosséki), ill. a kétgyökerű alsó szemfog máig is elfogadott gyakoriság adatát.

- Farkas, L.Gy., Dezső, Gy (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 88.
- Tóth, K. (1968): Megjegyzések Lenhossék M.: „A fogszerű egykor és most” c. közleményéhez. *Fogorvosi Szemle*, 61: 81–85.
- Tóth, K. (1970): Comments on Lenhossék's work „Dental Caries in Past and Present”. In: *The Epidemiology of Dental Caries in Hungary*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 57–60.

Lipták Pál

(1914. 02. 14. Békéscsaba – 2000. 07. 06. Budapest)

V.Sz.: A Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult 1932–1937 között, ahol tanári diplomát, majd 1938-ban doktori fokozatot szerzett. 1938–1939 között Miskolcon a Tanárképző Főiskolán tanított. 1939–1941 között katonai szolgálatot töltött. Közben antropológiai szakképzésben vett részt. 1941-től több helyen tanított. 1949-től a Természettudományi Múzeum Tudományos tisztségviselője volt. 1956-ban a biológiai tudományok kandidátusa, 1969-ben a tudományok doktora lett. 1960–1980 között a szegedi Tudományegyetemen az Embertani Tanszék vezetője volt, ahol kollégáival egyetemi jegyzeteket írtak (Bartucz, Lipták, Farkas), ill. Lipták készítette az első magyar nyelvű tankönyvet Embertan és emberszármazástan címmel (1962, 1964, 1980). 1957–1992 között az Anthropologiai Közlemények szerkesztő bizottságának tagja, 1958–1985 között az MTA Antropológiai Bizottságának volt a tagja.

Pp. (I): Tankönyvében külön fejezet foglalkozik a fogazattal (1980), emellett több közleményében (társszerzőkkel) közölt ásatási leletek fogairól szóló adatokat.

- Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 88–89.

Malán Mihály

(1900. 09. 16. Zólyom – 1968. 10. 13. Budapest)

V.Sz.: Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult 1918–1926 között, orvosi, majd bölcsészeti tanulmányokat folytatott. Embertan, földtan és régészet tárgyakból doktorált 1929-ben. 1920-tól már dolgozott gyakornokként, majd tanársegédként Lenhossék Mihály Embertani Intézetében, 1934-től adjunktus lett (Entz Géza vezetésével). Rendezte Török Aurél kraniológiai gyűjteményét, 1930-ban szervezett Anthropometriai Laboratóriumot. 1937-ben magántanár, 1940-től a Kolozsvári Egyetem professzora lett. Az egyetem javait összeszedte és megmentette. 1946–1949 között a Néptudományi Intézet Antropológiai Csoportjának vezetője volt, 1949–1963 között a Természettudományi Múzeum Embertani Tárának tudományos főmunkatársa volt. 1954-ben elindította az Anthropologiai Közlemények folyóiratot, 15 évig szerkesztője volt. 1956-ban a biológiai tudományok kandidátusa, 1963-tól a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem professzora, és az Embertani Tanszék vezetője lett. Több ásatáson vett részt (istállóskői aurignacien-kori lelet, lengyeli neolitikus telep, majd szarmata-jazyg-, longobárd-, avarkori és honfoglalás kori leleteket dolgozott fel). Közleményszáma 80 körüli, ismeretterjesztő munkái száma a 200-at is meghaladja.

Pp. (I): Adatok a lengyeli őstelep neolitikus lakóinak antropológiájához (1929), X. századbeli magyarok csontmaradványainak embertani vizsgálata (1941), Zahnkeim aus der zweiten Aurignacien Schicht der Höhle von Istállóskő (1955).

- Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 89–90.

Máthé Dénes

(1877. 11. 16. Kolozsvár – 1943. 11. 14. Budapest)

V.Sz.: A Székelyudvarhely melletti Bikafalván élt Máthé család 1632-ben kapott Rákóczi György fejedelemtől bikafalvi előnévvel címeres nemeslevelet. A család fogorvosai Máthé Domokos (1839–1889), id. Máthé Dénes (1844–1883), ifj. Máthé Lajos (1864–1917), ifj. Máthé Dénes voltak. Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetemen orvosdoktorrá avatták 1903-ban. 1901–1904 között a Gyógyszertani Intézetben dolgozott gyakornokként, majd tanársegédként, 1904–1908 között a Törvényszéki Orvostani Tanszéken gyakornok majd tanársegéd volt. 1906–1908 között az Apponyi Klinikán, Rothman mellett volt gyakornok. 1908-tól dolgozott az Árkövy Klinikán. Itt magántanár és technikai osztályvezető lett 1922-ben, címzetes nyilvános tanár lett 1934-ben, egyetemi tanár 1938-tól, Szabó József professzor utódja. Halála előtt a Stomatológiai Klinikán önkéntes adjunktusként dolgozott Szokol[|]óczy-Syllaba Béla, aki Máthé halálakor megbízottként átvette a Klinika vezetését. Az itt dolgozók lenyűgöző névsorát megtaláljuk az Egyetem 1943. évi Almanach-jában (Stomatológiai Klinika, pp. 108). Máthé fő munkaterülete a fogpótlástan lett, 1931-ben „A teljes protézis készítése” c. munkájuk jelent meg Bonyhárd Bélával. Emellett nevéhez fűződik modern gyökérkezelési eljárások bevezetése, gócfertőzéses esetek kivizsgálása és kezelése.

Pp. (II): Több száz koponya fogain (népvándorlás kortól a középkorig) értékelték a fogkopást (Molnár Lászlóval, 1940).

A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Almanachja, fennállásának 308. tanévében (1943). Stomatológiai Klinika. pp. 106.

Molnár László

(1902. 09. 27. Orgovány – 1969. 02. 21. Budapest)

V.Sz.: A Kecskeméti Református Kollégiumban érettségizett. Orvosi diplomát szerzett 1926-ben a Budapesti Tudományegyetemen. A Budapesti Stomatológiai Klinikán fogszakképesítést szerzett 1927-ben. 1928-ban csereasszisztens Moral professzor mellett Rostockban, ahol fogorvosi diplomát szerzett „Über die Entwicklung der Zahnextraktionsinstrumente” c. értekezésével. Hazatérése után a Stomatológiai Klinika „bentlakó orvosa” lett. Első magyar nyelvű közleménye 1931-ben jelent meg. 1932-től „externista orvos”, a Fogorvosi Szemle társszerkesztője lett. 1933-tól rendszeresen közölt magyarul és németül. Később a Protetikai Osztály vezetője lett. 1941-ben odontotechnika tárgykörben habilitált magántanár lett. 1943-ban A Klinika technikai osztályvezetője lett. 1950-ben megjelent „Fogpótlástan” c. 600 oldalas monográfiája, 1952-ben tudományos munkássága alapján, disszertáció nélkül kandidátus lett. 1959-től a Fogpótlástani Klinika megbízott tanszékvezetője lett, 1961-től igazgatója. Tudományos hagyatéka 7 könyv, jegyzet és 132 közlemény.

Pp. (II): Mások mellett az állkapocs spongiosa szerkezetének vizsgálata és a fogkopás értékelése volt a fő kutatási területe, amelyhez több száz ásatag állcsontot vizsgált. Máthé Dénessel szintén több száz koponya fogain (1940) értékelték a fogkopást. Huszár Györggyel a nemi különbségeket vizsgálták 1 koponya fogazatán, valamint élőkön (1953).

Schranz, D. (1970): Megemlékezés Molnár László professzorról. *Fogorvosi Szemle*, 63: 257–259.

Móra Ferenc

(1879. 07. 19. Kiskunfélegyháza – 1934. 02. 08. Szeged)

V.Sz.: Szegényparaszti családból született. Nehéz körülmények között végezte el a Budapesti Tudományegyetemen a földrajz-természettudományi szakot. Tanári diploma

megszerzése után egy évet töltött Felsőlövön (Vas megye). Szegedre került a Szegedi Naplóhoz, amelynek 1913–1919 között főszerkesztője is volt. 1904-től a Somogyi Könyvtár és Közművelődési Palota könyvtárosa lett. 1908-ban elvégezte a Múzeum által szervezett régészeti tanfolyamot. „Azzal küldött el engem a főnököm, Tömörkény István ásatásra: Mögötte a fene azt a kutyát, amelyiket tanítani köll az ugatásra.” 1911–1920 között a Szeged szabadkőműves páholy tagja volt. Tömörkény halála után (1917) a múzeum igazgatója lett. Móra kitűnő régész volt, sok eredményes ásatást vezetett. „Az Alföld legszebb régészeti gyűjteményét hordta össze és dolgozta fel” – írta róla Eperjessy Kálmán. Ásatott az Alföldön, a Szeged körüli őskori településeken, pl. Kunágotán, amelyekről több helyen beszámolt. Ezekben – és más szépirodalmi írásaiban is – hivatkozik fogakkal kapcsolatos megfigyeléseiről. Régészeti hibáiért azonban sok bírálat is érte (illetékességi területen kívüli ásatások, dokumentációk hiánya, vázcsontok visszatemetése). „... megint rájuk húztam a földet, s most már bizonyosan nyugtuk lesz...” (Igazlátók, 1979). Szabó József professzor kapott tőle „egy ládika fogat és állkapocstörődéket”. 1905-ben ismerkedett meg Pósa Lajossal, aki az ifjúsági irodalom felé is terelte érdeklődését. Juhász Gyula barátja volt. Ezernél több írása jelent meg!

Pp. (I.): Tápéi furfangosok (1962), Igazlátók (1979), Utazás a föld alatti Magyarországon (1982).

Nemeskéri János

(1914. 04. 09. Budapest – 1989. 09. 05. Budapest)

V.Sz.: Doktori diplomát szerez (antropológia) 1939-ben, 1937–1945 között a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeumában, majd az Országos Történeti Múzeum Régészeti Tárában dolgozott. 1945–1965 között a Természettudományi Múzeum Embertani Tár vezetője volt. 1965–1983 között a KSH Népeśégtudományi Kutató Intézetében dolgozott. Több kutató sorsának alakításában segített, „... nagy segítséget adott a hazai fogászati antropológiai és paleostomatológiai kutatásnak” (Huszár 1990).

Pp. (II): A csontvázleletek életkorának meghatározási módszereiről és azok alkalmazhatóságáról (Harsányi Györggyel, 1958), History of human life span and mortality (Acsádi Györggyel, 1970). Fogászati paleopatológiai vizsgálatokban is fontos alapművekben, valamint több fogászati vonatkozású közleményben szerepelt társszerzőként (1943, 1951, 1958a, b, 1968), amelyek közül kiemelendő Brabanttal közölt művük Mőzs hunkori 28 koponyájának és fogainak vizsgálata (1963). Brabant köszönetét fejezte ki a Szabadszállás-Józan-i szkita-kori leletek 99 vizsgálható fogazati maradványának feldolgozhatóságáért is (1971).

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdettől napjainkig*. pp. 92–93.

Éry, K. (1989/90): Nemeskéri János szakirodalmi munkásságának jegyzéke. *Anthropológiai Közlemények*, 32: 239–246.

Huszár, Gy. (1990): Dr. Nemeskéri János ... elhunyt. *Fogorvosi Szemle*, 83: 32.

Nyáry Jenő

(1836. 02. 29. Bagonya – 1914. 06. 29. Piliny)

V.Sz.: Nyáregyházi báró Nyáry Jenő bölcsészetet és jogot tanult. Nagybátyja, Kubinyi Ferenc hatására inkább a régészet érdekelte. 1861-től a főrendi ház tagja, 1874-től jegyzője volt. 1864-ben királyi kamarás, 1867-ben (a koronázás alkalmával) arany koszorús vitéz lett. Több külföldi (török, portugál, belga, olasz, brazil) érdemrenddel kitüntették. Az Országos Régészeti és Embertani Társaság másodelnöke, az MTA 1883-tól levelező, 1998-tól tiszteletbeli tagja volt. Szoros barátság fűzte Rómer Flórishoz, akivel közösen vettek

részt ásátásokban. Nyáry főleg a pilinyi birtokán ásátott, a Les-hegyen honfoglaláskori sírokat, a Vár-hegyen bronzkori leletanyagot. Felső-Magyarországon több helyen régészkedett. A Baradla-barlangban 1876-tól három alkalommal végzett ásátásokat, 179 oldalas munkája 1881-ben jelent meg, amelyet Kossuth Lajos is megemlített (1883).

Pp. (I): „A csontvázak fogazata karieszmentes és teljes volt. egy húsz év körüli nőé ... ép fogai megvalának mind s állkapcaiban gyöngyök gyanánt fehérленek” (Huszár 1945).

Kossuth, L. (1883): *Tanulmányok báró Nyáry Jenő Az aggteleki barlang, mint őskori temető című munkája felett.* Budapest. pp. 40.

Oláh Sándor

(1960. 05. 21. Miskolc – 1998. 11. 09. Szeged)

V.Sz.: 1984-ben a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett biológia szakon diplomát. 1984–1987 között a DOTE Anatómia Intézetében, 1987-től a JATE Embertani Tanszékén dolgozott, 1992-től adjunktusként. „Sárrétudvari-Hízóföld honfoglaláskori temetőjének történeti embertani értékelése” c. egy. doktori értekezését 1991-ben védte meg.

Pp. (I): Fogazati aszimmetria kérdése (1994), Etruszk kori fogazati rendellenesség (1995, Kocsissal és Cencettivel).

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdettől napjainkig.* Szeged. pp. 93-94.

Farkas, L.Gy. (1998): Dr. Oláh Sándor (1960–1998). *Anthropologiai Közlemények*, 39: 181–182.

Farkas, L.Gy. (1998): In memoriam Dr. Sándor Oláh (1960–1998). Bibliography of Dr. Sándor Oláh. *Acta Biologica Szegediensis*, 43: 149–151.

Petróczy János

V.Sz.: Életének dátumairól, adatairól még nincs tudomásunk.

Pp. (I): Korarézorkból származó fiatal korú koponya fogainak nagyfokú kopottságát írta le.

Pór László

V.Sz.: Életének dátumairól, adatairól még nincs tudomásunk.

Pp. (I): A fogak térfogatmérésének jelentősége (1948), A fogazati térfogatmérés eredményei élőkön, valamint ásátásokból származó leleteken (1953).

Kemenes, I. (1970): Érdekes antropo-odontológiai múzeumi lelet. *Fogorvosi Szemle*, 63: 50–51.

Prágai Géza

(1923. 08. 23. Szeged – 1989. 09. 06. Szeged)

V.Sz.: Fogtechnikus mesterként végezte a SZOTE-n az egyetemet 1956–1960 között. Orvosi diplomáját 1960-ban szerezte; fog- és szájbetegségek szakorvos 1965-ben lett, kandidátusi fokozatát 1983-ban nyerte el, 1984-től docensként dolgozott. MFE Protetikai Szekció vezetőségi tagja volt. Kutatási területe a protetika volt, főleg a teljes alsó lemezes fogpótlással kapcsolatos időskori anatómiai változások. A témakörből könyvei is megjelentek a Medicina, ill. a Quintessenz kiadásában. 2021-ben rendezték az I. Prágai Géza emlékversenyt a MFE Fogpótlástani Társasága szervezésében.

Pp. (II): Több közleménye jelent meg ásátásokból származó állcsontok vizsgálatáról a Fogorvosi Szemlében és más fórumokon is. Kandidátusi értekezésében is kitért ezekre (vizsgálati anyaga 100 macerált és 114 ásátásból származó fogatlan mandibula).

Mari, A. (1990): Nekrológ. *Fogorvosi Szemle*, 83: 256.

Regöly-Mérei Gyula

(1908. 11. 21. Budapest – 1974. 08. 18. Budapest)

V.Sz.: 1959-ig Mérei Gyula volt a neve. Pázmány Péter Tudományegyetemen orvosi oklevelet szerzett 1934-ben. 1934–1936 között a Sebklubon volt műtősebész. 1936-ban magántanár lett. 1936–1947 között a Fül-orr-gége Klinikán tanársegédként dolgozott. 1937-ben sebész, 1941-ben fül-orr-gégész szakorvosi vizsgát tett. 1949-ben fül-, orr-gégebetegségek tárgykörből magántanári képesítést szerzett, 1955-ben kórbonctani és kórszövettani szakvizsgát tett, orvostudomány kandidátusa lett. 1947–1974 között a Kórbonctani és Kórszövettani Intézetben tudományos főmunkatársként dolgozott. 1962–1972 között az MTA főmunkatársa, majd tanácsadója volt 1968–1972 között. Ugyanekkor a Magyar Orvostörténelmi Társaság alelnöke volt. 1971-től a Budapesti Orvostudományi Egyetemen az orvostörténelem előadója, majd címzetes egyetemi tanár. Több társulatnak is tagja volt, az International Association of Palaeopathology alapító tagja volt. Számos történelmi személyiség csontmaradványait vizsgálta (III. Béla, Brunszvik Teréz, Semmelweis Ignác).

Pp. (II): Az őse emberi és a későbbi emberi maradványok rendszeres kórbonctana c. könyvében külön fejezet szól a fogakról (1962).

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdettől napjainkig*. pp. 97.

Rudas (Reichenthal) Gerő

(1856. 09. 09. Nagy-Tany – 1912. 01. 27. Kolozsvár)

V.Sz.: Budapesti Egyetemen, ill. a Kolozsvári Egyetem Orvosi Karán tanult. Közben gyorsírászatból tanári vizsgát tett 1879-ben, gyorsírás oktatásból tartotta fenn magát. „Gyorsírászat Lapok” felelős szerkesztője volt. 1883-ban változtatta nevét Rudasra. Fogorvosi ismereteket egyetemi hallgatóként Iszlai és Árkövy mellett szerzett. 1886-ban orvosi oklevelet szerzett, ugyanebben az évben középiskolai orvosi és egészségügyi tanári képesítést is. Fogorvosi magángyakorlatot kezdett Kolozsváron. A Bőrgyógyászati, majd a Belorvosi Klinikán volt gyakornok, majd két évig tanársegéd az Élet- és szövettani Tanszéken. 1890 után kizárólag fogorvosi szövettannal foglalkozott Apáthy István intézetében. A kolozsvári Egyetemen magántanár lett 1896-tól „A fogak szövet- és kortana”, 1906-ban „A fogak kór- és gyógytana” tárgykörből. „Gyakorlati fogászat” címen egyetemi órákat tartott elhunytáig. Tanulmányokat írt a Tomes-féle nyúlványokról és a Retzius-féle vonalokról, több mint ezer metszetet készített. Tanulmányai nagy része az Erdélyi Múzeumi Egylet Orvos-Természettudományi Értesítőjében jelent meg. Ő volt a hazai fogászati szövettan úttörője.

Pp. (II): Éveken keresztül vizsgálta a – sokszor önmaga által kiásott – állati és emberi fogakat és csontokat, amelyekben többféle gombát, valamint algákat talált. A fogak és csontok korhadásáról több közleménye jelent meg.

Höncz, K. (1912): Dr. Rudas Gerő. *Fogorvosi Szemle*, 5: 1–7.

Forrai, J. (2022): A fogászat egyetemi oktatásának kezdetei a magyar királyságban. *Dental Hírek*, 26: 26–30.

Forrai, J. (2022): Rudas Gerő, a tudós tanár. *Dental Hírek*, 26: 28–29.

Salamon Henrik

(1865. 03. 31. Hőgyész – 1944. 07. 15. Budapest)

V.Sz.: Fogtechnikusként kezdett dolgozni. Iszlai az Odontoskopban megjelentette „Adalékok a magyar fogászati műnyelv kifejlesztéséhez” c. közleményét (1892), és bevette „dr. Néry Emil” álnéven a szerkesztőségbe, a folyóirat 1897-es megszűnéséig. 1899-ben

szerzett orvosi oklevelet a Budapesti Tudományegyetemen. Árkövy klinikáján 1899–1916 között Hattasy Lajos mellett, majd 1919–1939 között a budapesti Stomatológiai Klinikán működött. 1912-ben „A fogak helyzetbeli rendelleneségeinek okairól odontorhopaedikus szempontból” c. előadásával egyetemi magántanár lett, 1928-ban egyetemi rendkívüli tanár. 1935-ben egészségügyi főtanácsosnak nevezték ki. Szerkesztette és kiadta a Stomatológiai Közlönyt Madzsar Józseffel 1902–1903-ban. 1917-től 1922-ig az MFE elnöke volt. 1919-től megalakult Európában az első különálló Orthodontiai Osztály. 1921-től havonként jelent meg a Fogorvosi Szemle. Kitűnő magyarsága mellett (Fogszabályozástan c. könyvében egyetlen idegen szó nincs) német, olasz, francia, angol, spanyol nyelveken is beszélt. Fő kutatási területei voltak: rögzített fogpótlások (hídrendszerben kidolgozója) – A fogorvosi hídpótlások rendszertana (1924), hazai fogszabályozás úttörője – Fogszabályozástan (1934), fogászat-történet több mint 700 oldalon – A magyar stomatológia (fogászat) története (1942). 1906–1943 között 12 önálló kötetet írt, valamint közel 200 közleménye jelent meg, többek között Nedelkó, Barna, Iszlai, Árkövy, Vajna, Rothman, Szabó, Máthé, Morelli családokról, Petőfi, Mátyás király, II. Lajos, Erzsébet angol királynő fogairól. Kitűnő előadó volt.

Pp. (II): A fogak helyzeti rendellenességeit tanulmányozta ásatási leleteken, valamint több történeti személyiség – többek között II. Lajos, II. Rákóczi Ferenc, felesége, Mátyás király, Petőfi, Liszt Ferenc és mások – azonosításáról, valamint fogazatáról írt közleményeket.

Huszár, Gy. (1946): Salamon Henrik bibliográfiája. In: Balogh, K., Morelli, G., Huszár, Gy., Haasz, Zs., Lányi, L., Pesthy, I., Sztrilich, P. (Szerk.) *A stomatológia haladása*. pp. 11–15.

Huszár, Gy. (1965): Salamon Henrik (1865–1944). *Fogorvosi Szemle*, 58: 161–169.

Huszár, Gy. (1965): Salamon Henrik (1865–1944) fogorvos-történelmi munkássága. *Orvostörténeti Közlemények*, 36: 97–105.

Schranz Dénes

(1904. 07. 10. Budapest – 2002. 07. 16. Budapest)

V.Sz.: Apai-anyai ágon is orvoscsaládból származott. 1928-ban orvosi diplomát szerzett a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. 1925–29 között hallgatóként a Kórbonctani Intézetben, majd a Törvényszéki Orvostani Intézetben dolgozott. Megszerezte a törvényszéki orvosi és belgyógyászati szakvizsgát is. 1934–1938 között Kalocsán volt törvényszéki orvos. 1938-tól a budapesti Stomatológiai Klinikán dolgozott, 1940-ben fogászatból szakvizsgát tett. 1944-ben megjelent „Törvényszéki stomatológia” c. könyve. 1948-ban magántanár, az újonnan alakult Igazságügyi stomatológia oktatója lett. 1952-ig ambulancia vezető volt, majd Molnár László mellett a protetika osztályon dolgozott. 1952-ben kandidátus, 1955-ben egyetemi docens, az igazságügyi stomatológia oktatója lett. 1963-tól egyetemi tanár és a Pécsi Orvostudományi Egyetem Stomatológiai Klinikájának igazgatója volt. 1970-ben az orvostudományok doktora címet szerezte meg. 1969-től a budapesti Fogpótlástani Klinika vezetője volt 1974 végéig, nyugdíjba vonulásáig. Közel 150 magyar és idegen nyelvű publikáció, valamint több mint 8 nagyobb terjedelmű írásműve jelent meg. Tudományos érdeklődésének fő területeiről maga is beszámolt 1994-ben, az Árkövy-émlékérme átvételekor tartott előadásában. A klinikai fogászat mellett ezek az igazságügyi fogorvostan, az orális genetika voltak (és természetesen mások is).

Pp. (II): A fogászati paleopatológia témakörből több közleménye önállóan, de többsége Huszár Györggyel együtt íródott. Kiemelendő III. Béla fogazatáról írt közleménye (1988). „Mindig ragaszkodott a magyar szavakhoz, kifejezésekhez ...” „... érzékenyen reagált a pongyola, idegen szavakkal teletűzdelt megnyilvánulásokra.” „...akinek fontos volt hazája kultúrája, anyanyelve.”

- Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdetektől napjainkig*. Szeged. pp. 56.
- Fejérdy, P., Kóbor, A. (2002): Elhunyt dr. Schranz Dénes egyetemi tanár. *Fogorvosi Szemle*, 95: 179–180.
- Kocsis-Savanya, G. (2003): Huszár György és Schranz Dénes fogászati paleopatológiai munkássága. *Fogorvosi Szemle*, 96: 121–123.

Simon Béla

(1892. 03. 20. Nagyszebe – 1965. 12. 28. Budapest)

V.Sz.: 1915-ben orvosi diplomát szerzett a Budapesti Tudományegyetemen. 1919-ben megjelent közleményében az addig alig ismert gyökércsúcs-rezekciót írta le, amely ma már rutin beavatkozás. 1919–1926 között Szabó József professzor meghívására Stomatológiai Klinikán tanársegéd lett, 1926-ban magántanárrá, 1943-ban egyetemi rendkívüli tanárrá nevezték ki. 1932–1951 között főorvos volt Apponyi Albert Poliklinika fogászati osztályán, amiből SZTK (Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ) Rendelőt alakított, ami 1963-ban szűnt meg. 1937–1940 között a Stomatológiai Közöny főszerkesztője volt, emellett az MFE főtitkára is volt. Több jelentős könyv szerzője volt, mint pl. a Fogorvosi röntgendiagnosztika (1923), a Nervus maxillaris tüzetes bonctana (Kiss Ferenc) könyveké, amely utóbbi kiadvány 16 kiadást ért meg az 1960-as évekig. A fájdalommentes kezelés, az érzéstelenítés elfogadtatásáért fáradozott. Az International Dental Federation Világkongresszusán 1936-ban a helyi érzéstelenítés fő referenszére kérték fel.

Pp. (II): Foglalkozott az állkapocs felhágó ágának méreteivel és helyzeti variációival ásatási leletek – 750 alsó állcsont – tanulmányozása alapján (Kömíves Oszkár).

Huszár, Gy. (1966): Dr. Simon Béla (1892–1965). *Fogorvosi Szemle*, 59: 93–95.

Czompó, J. (2014): Egy színes, gazdag életút – Simon Béla-portré. *Orvosok Lapja*, 7–8: 36–37.

Somogyi Barnabás

V.Sz.: Éleadatai eddig ismeretlenek. Közleménye megjelenésekor a budapesti Orvostudományi Egyetem Sebészeti Anatómiai és Műtéttani Intézetében dolgozott.

Pp. (II): 200 bonctani és 800 ásatásokból származó alsó állcsontszöglet típusait és a felhágó ág rendellenességeit tanulmányozta.

Stein Erzsébet

Éleadatai eddig ismeretlenek.

V.Sz.: 1933–1934-ben Bartucz előadásainak hallgatói Lipták Pál, Allodiatoris Irma, Stein Erzsébet, majd 1934–1935-ben Nemeskéri Jánossal, Botyán Olgával. 1936–1937-ben önkéntes gyakornok volt az Antropológiai Intézetben.

Pp. (I): Bölcsészdoktori értekezését „A Pusztazeri Árpádkori lelet Anthropologiai vizsgálata” címen jelent meg 1935-ben.

Szabó József

(1874. 08. 30. Budapest – 1937. 05. 17. Budapest)

V.Sz.: Egyetemi éve alatt a Szövet- és fejlődéstani, élettani intézetben dolgozott. 1897-ben orvosi diplomát szerzett, 1900-tól a Stomatológiai Intézet munkatársa volt. 1905-ben magántanár, 1914-től a Poliklinika Fogászati Osztályának a vezetője lett. 1921-ben nyilvános rendes tanár, Árkövy után a Fogászati Klinika igazgatója lett. Stomatológiai Közöny főszerkesztője lett, Stomatológusok Országos Egyesületének alelnöke volt. Nagy számú könyvet gyűjtött össze, amelyeket a Klinikának adományozott, így abból egy 3500

kötetes szakkönyvtár lett. Ezt kiegészítette az általa készített mulázs- és műszergyűjteményekkel. Móra Ferenc fog- és állcsonttöredékek küldésével segítette Szabó kutató és oktató tevékenységét (Utazás a föld alatti Magyarországon). Kiváló segítsége volt Salamon Henrik számos szakterületen. Klinikáján dolgozó szakemberekből hat még életében magántanár lett, de Máthé majd Balogh professzorok idején is még többen a magántanárrá válók közül a Szabó iskola tagjai voltak (lásd: Szabó-klinika).

Pp.: Paleosztomatológiai vizsgálatok a Subalyuk-i lelet állcsontjain (1935).

Salamon, H. (1937): Prof. Dr. Szabó József 1874. augusztus 30. – 1937. május 17. *Fogorvosi Szemle*, 30: 125–126.

A Magyar Fogorvosok Országos Egyesülete Elnöksége (1937): Dr. Szabó József. *Fogorvosi Szemle*, 30: 224.

Móra, F. (1982): *Utazás a föld alatti Magyarországon*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. pp. 333–334.

Szántó György

(1911. – 1994. Kecskemét)

V.Sz.: Életéről pontosabb adatokat nem ismerünk. Címzetes egyetemi docens, orvostudomány kandidátusa, Kecskeméti Megyei Kórház Fogászati Osztályának főorvosa volt. 1950–1970 között jelentős tudományos munkát végzett (több mint 4000 7–65 éves szegedi lakos fogazatát vizsgálta).

Pp. (I): Kandidátusi értekezése: „Biofunkcionális odontoprotetikai experimentális vizsgálatok” címmel a teljes felső műfogsor helyben maradásával foglalkozott, amihez csonttani vizsgálatokat is végzett!

Huszár, Gy. (1994): Dr. Szántó György. *Fogorvosi Szemle*, 87: 153–154.

Szirák István

V.Sz.: Semmilyen további adat nem ismert.

Pp. (I): XI. századi magyar temető 11 csontvázából egy fogatlan, felszívódott fogmedernyűlványú, a többi szuvasodás mentes (lásd Huszár 1945).

Szokolóczy-Syllaba Béla

(1894. Póbedim – 1960. Budapest)

V.Sz.: Orvosi tanulmányait félbeszakította a háború, 1917-ben hadirokkant lett. Orvosi diplomáját 1927-ben szerezte meg, haláláig a budapesti Fogászati Klinikán dolgozott. 1942-ben magántanár, Máthé Dénes halála után 1943–1944-ben a Klinika megbízott vezetője lett. Fő érdeklődési területe a fogászati sebészet és érzéstelenítés. Altatással és fájdalomcsillapítással foglalkozó könyve évtizedekig alapkönyv volt a hallgatók és kollegák számára. Továbbképző füzet volt „A nitrogénoxidul-altatások a fogorvosi gyakorlatban” c. kiadványa. Általánosan ismert és elfogadott az ún. Szokolóczy-féle műfogás a nervus alveolaris inferior érzéstelenítésére, emellett használt a felső radixok eltávolítására alkalmas Szokolóczy-féle fogó.

Pp. (II): Az érzéstelenítéssel foglalkozó vizsgálatainak alapvető műve a „Mérési adatok a lingua szintjének meghatározásához” c. közleménye, amelyhez 100 db száraz csonton végzett vizsgálatának eredményeit használta fel (1953). Halála után jelent meg „Az állkapocsideg érzéstelenítése öregkorban” c. közleménye, amelynek adatait a fenti 100 száraz csonton végzett vizsgálat eredményei alapján ismertette (1960).

Balogh, K. (1960): Dr. Szokolóczy-Syllaba Béla halálhíre. *Fogorvosi Szemle*, 53: 286.

Forrai, J. (2007): *A budapesti Fogászati Klinika megalakulása*. In: *A természettudományok, a technika és az orvoslás, és a természetes és épített környezet ... Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből*. Országos Műszaki Múzeum – Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége, Budapest. pp. 95–99.

Tasnádi-Kubacska András

(1902. 04. 28. Budapest – 1977. 03. 30. Budapest)

V.Sz.: 1920–1925 között a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult, 1925–1932 között a Királyi Magyar Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán, 1926-ban doktori fokozatot szerzett őslénytan-, ásvány- és közettanból. 1927–1929 között Bécsben volt ösztöndíjas Othenio Abel mellett. 1931-től a Magyar Nemzeti Múzeum muzeológusa volt. 1938-tól a Földtan-Őslénytár igazgató volt. Földtani Közlöny szerkesztője volt. 1945-től főigazgató, helyreállító, újjáépítő, új intézetek létesítője volt. Monográfiák, életrajzi könyvek, folyóiratok elindítója volt. 1949–1950 között koholt vádak alapján felfüggesztették. 1950-től a Magyar Állami Földtani Intézet Múzeum vezetője volt 1973-ig, nyugdíjazásáig.

Pp. (I): Hazánkban elsőként foglalkozott a kihalt őssálatok betegségeit kutató új tudományággal – „Palaeopathologia I. (1960): „Az őssálatok paleopathológiája”.

Thoma Andor

(1928. 11. 30. Magyaróvár – 2003. 05. 31. Párizs).

V.Sz.: 1947-ben kitűnő eredménnyel érettségizett, majd 1952-ben a Debreceni Egyetem Természettudományi Karán biológia–földrajz szakon végzett. Malán Mihály mellett egyetemi adjunktus 1952–1953-ban, ez évben tanárrá nevezték ki, de felmentették (katolikus vallása miatt). 1958–1962 között antropológus kutató az MTM Antropológiai Osztályán, majd egyetemi adjunktus volt a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Embertani Tanszékén. 1964-ben egyetemi doktori címét szerezte meg. 1966-tól eltöltötték az oktatástól (vallása miatt). 1967–1969 között az MTA Biológiai Kutatóintézet főmunkatársa, 1970–1972 a Párizsi Sorbonne Egyetem Biológiai Antropológia Tanszékén meghívott vendégelőadó volt. 1973–1984 között docens, 1985–1994 között professzor volt Belgiumban a Leuveni Katolikus Egyetemen. 1988-ban tudományos munkásságáért a belga király a koronarend parancsnoki fokozatával tüntette ki. 1994-ben nyugdíjba vonult, Párizsba költözött haláláig. Elsősorban ősemberkutatásban ért el eredményeket. 1958-ban a *L'Anthropologie* francia folyóiratban jelent meg nagy érdeklődést kiváltó közleménye az ősemberek keveredéséről, átalakulásáról. Emellett dermatogliffia, akceleráció, menarche-kutatás, humángenetika, történeti, etnikai antropológiai témákban is jelentek meg munkái.

Pp. (I): Suba-lyuk barlangban (még 1932-ben) talált neandervölgyi gyermek fogazata, valamint az 1960-as években feltárt vértesszőlősi előemberi maradványok leírása.

Eiben, O. (2003): Dr. Thoma Andor (1928–2003). *Anthropológiai Közlemények*, 44: 119–121.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdettől napjainkig*. Szeged. pp. 102.

Tóth Károly

(1914. 04. 30. Pitvaros – 1992. 02. 17. Szeged)

V.Sz.: 1933–1935 között a Ferenc József Tudományegyetemen tanult orvosnak Szegeden, 1935–1940 között a Pázmány Péter Tudományegyetemen Budapesten. Fog- és szájbetegségek szakorvosi vizsgát tett 1943-ban, az orvostudomány kandidátusa lett 1960-ban, doktora 1968-ban. 1940–1945 között a Pázmány Péter Tudományegyetemen volt gyakornok, 1945–1940 között Makón a rendelőintézet fogorvosa, a Szegedi Tudományegyetem, ill. SZOTE Fog- és Szájbeteg Klinikáján dolgozott 1950–1951 között tanársegédként, 1951–1955 között adjunktusként, 1955–1963 között docensként. A II. sz. Fog- és Szájbeteg Klinikán dolgozott 1963–1973 között, egyúttal az I. sz. Klinika, majd a Fogászati és Szájsebészeti Klinika tanszékvezető és klinikai egyetemi tanára volt 1973–1984 között. Közben az Általános Orvostudományi Kar dékánhelyettese volt 1958–1961

között, majd rektor 1963–1972 között. A MFE elnöke volt 1966–1979 között, társelnöke 1986–1992 között, Európai Kárieszkutatók Egyesülete (ORCA) tagja volt 1959-től, Tudományos Bizottság tagja 1970–1971 között, 1976–1978 között társelnök, MOTESZ vezetőségi tag 1966-tól, a Szegedi Akadémiai Bizottság Orvosi Szakbizottságának elnöke 1968-tól. Káriesz kutatással, szájüreg prekancerózus állapotaival, foghiányok pótlásával, nyál biokémiai vizsgálatával foglalkozott.

Pp. (II): A fogászati paleopatológia – főként a fogszuvasodás – témaköréből legtöbb közleménye a Fogorvosi Szemlében jelent meg. Ide vonatkozó fő műve „The Epidemiology of Dental Caries in Hungary” (1970).

Kollega Tarsoly, I. (2006): *Révai Új Lexikon*. Babits kiadó, Szekszárd. pp. 100.

Török (Ponori Thewrewk) Aurél

(1842. 02. 13. Pozsony – 1912. 09. 01. Genf)

V.Sz.: Orvosi tanulmányok a pesti tudományegyetemen, majd Bécsben végezte. Diplomáját 1867-ben szerezte. 1869-ben magántanár lett „ébrénytan”-ból és „szövetfejlődéstan”-ból. Ez évtől a Kolozsvári Orvossebészeti Tanintézetben az élettan, szövettan, orvosi fizika, kórtan és igazságügyi orvostan professzora lett. 1872-től a megalakuló Ferenc József Tudományegyetem orvoskarán élettan és szövettan professzor lett. Itt határozta el, hogy a világszerte akkor alakuló antropológiával fog foglalkozni. 1879-től közölt antropológiai közleményeket. 1880-as esztendő Párizsban Paul Broca-nál töltötte. 1881-ben megalakult az Antropológiai Intézet, amelynek tanszékvezetője lett. Múzeumot szervezett tízezer koponyával és ezer csontvázval. Oszteológiai, kraniológiai munkájához mérőeszközöket tervezett (craniometer). 1882-től elindította az Anthropológiai Füzetek c. szakfolyóiratot. 1890-ben jelent meg 631 oldalas könyve „Grundzüge einer systematischen Kraniometrie” címmel. 1892-től az MTA levelező tagja lett.

Pp. (I): III. Béla csontmaradványai, II. Rákóczi Ferenc, alsó állcsont morfológiai vizsgálatai.

Farkas, L.Gy., Dezső, Gy. (1994): *A magyar antropológia története a kezdettől napjainkig*. Szeged. pp. 103–104.

Viltsek Ernő

(1930–2010)

V.Sz.: Egyelőre nem ismerünk pontos adatokat életéről. Diplomáját 1951-ben(?) szerezte meg. 2001-ben volt aranydiplomás.

Pp. (I): Rágószervi típusok stomatológiai jelentősége (2001). Élő egyéneken, gipszmintákon és 70 – különböző népcsoportból származó koponyán – végzett méréseket.

Irodalom

Abonyi, J. (1892): *A műfogászat rövid kézikönyve*. Dobrovszky és Franke, Budapest.

Allodiatorisz, I. (1937): *Adatok az Árpád-kori magyarság antropológiájához*. Egyetemi doktori értekezés. Budapest.

Allodiatorisz, I. (1958): *A Kárpát-medence antropológiai bibliográfiája*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 77–79.

Allodiatorisz, I. (1966): *Bibliographie der Zoologie im Karpatenbecken, 1900–1925*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

- Árkövy, J. (1904): Die Bedeutung des Diverticulum Tomes–Zsigmondyi, des Cingulum an den oberen lateralen Schneidezähnen und des Foramen coecum molarium (Milleri) in phylogenetischer Beziehung. *Oesterreichisch-Ungarische Vierteljahrsschrift für Zahnheilkunde*, 20: 13–34.
- Balogh, K., Csiba, Á. (1966): Az area perilingularis tájbonctani variációi. *Fogorvosi Szemle*, 59: 289–293.
- Balogh, K., Molnár, L., Schranz, D., Huszár, Gy. (1962): *Gerostomatologie*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 312.
- Barna, I. (1871): *Fogászat*. Deutsch-féle Könyvnyomda Rt, Pest. pp. 183.
- Bartucz, L. (1914): A weimari ősember állkapcsa. *Természettudományi Közlöny*, 46: 154–156.
- Bartucz, L. (1916): A Büdöspeszt barlangban talált neolithkori embercsontváz. *Barlangkutatás*, 4: 109–136.
- Bartucz, L. (1935): II. Rákóczi Ferenc hamvai. *Természettudományi Közlöny*, 67: 214–222.
- Bartucz, L. (1939): *A hevesi honfoglaló magyar csontváz*. *Folia Archaeologica, I–II*. Magyar Történelmi Múzeum, Budapest – Egyházmegyei Nyomda, Veszprém.
- Bartucz, L. (1966): *Paleopathologia III. A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek*. Medicina Kiadó, Budapest.
- Bartucz, L., Dancza, J., Hollendonner, F., Kadic, O., Mottl, M., Patai, V., Pálosi, E., Szabó, J., Vendl, A. (1938): *A cserépfalusi barlang (Subalyuk)*. *Geologica Hungarica. Series paleontologica*, 14. Stádium Sajtóvállalat, Budapest.
- Berndorfer, A. (1962): A 500-year-old skull with cleft lip. *British Journal of Plastic Surgery*, 15: 123–128.
- Bocskay, O. (1908): Összehasonlító vizsgálatok az emberi csontos szájpád osteológiai sajátosságairól. *Stomatológiai Közlöny*, 7: 36–68.
- Bottyán, O. (1968): An analysis of the palatal measuring methods. *Annales historico–naturales Musei nationalis hungarici*, 60: 297–306.
- Bottyán, O.L. (1970): Életkori változások a palatumon. In: Magyar Biológiai Társaság (Szerk.) *A IX. Biológiai Vándorgyűlés előadásainak ismertetése. Budapest, 1970. május 6–8*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 54.
- Bottyán, O. (1970): The variations of the palatum with respect to sexual dimorphism. I. *Annales historico naturales Musei nationalis hungarici*, 62: 393–404.
- Bottyán, O. (1971): The variations of the palatum with respect to sexual dimorphism. II. *Annales historico naturales Musei nationalis hungarici*, 63: 409–420.
- Bottyán, O. (1971): Metrikus és morfológiai vizsgálatok az apertura piriformison. *Anthropologiai Közlemények*, 15: 61–66.
- Bottyán, O. (1972): Changes in the palate owing to age. In: Törő, I., Szabady, E., Nemeskéri, J., Eiben, O. (Eds) *Advances in the biology of human populations*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 473–477.
- Bottyán, O.L. (1974): A palatum durum variációi a nemi dimorfizmus szempontjából. *Fogorvosi Szemle*, 67(1): 6–9.
- Bottyán, O. (1974): The sexual dimorphism of the Human Mandible. *Annales historico naturales Musei nationalis hungarici*, 66: 403–411.
- Bottyán, O.L. (1974): A csontos szájpád (palatum) vizsgálatának eredményei. *Anthropologiai Közlemények*, 18: 29–34.
- Bottyán, O.L. (1975): Lebensalterwandlungen der Mandibel. *Annales historico naturales Musei nationalis hungarici*, 67: 333–342.
- Brabant, H., Nemeskéri, J. (1963): Étude anthropologique et stomatologique d’une série de cranes d’âge hunnique découverts a Mőzs (Hongrie). *Bulletin du Groupement International pour la Recherche Scientifique en Stomatologie*, 6: 317–338.
- Bruszt, P. (1950): Untersuchungen über das Vorkommen von Zahnkaries an Schädeln aus dem X–XII. Jahrhundert. *Österreichische Zeitschrift für Stomatologie*, 47: 483–490.
- Bruszt, P. (1950): Über die Entstehung des Dens in Dente. *Schweizerische Monatsschrift für Zahnheilkunde*, 50: 534–542.

- Bruszt, P. (1950): A „dens in dente” keletkezéséről. *Fogorvosi Szemle*, 43: 305–311.
- Bruszt, P. (1951): A fogszuvasodás története a Kárpátmedencében. 1128 a VII–XIII. századból származó koponya vizsgálata a fogszuvasodás szempontjából. *Fogorvosi Szemle*, 44: 334.
- Bruszt, P. (1952): 1128 a VII–XIII. századból származó koponya vizsgálata a fogszuvasodás szempontjából. *Fogorvosi Szemle*, 45: 72–77, 105–112.
- Bruszt, P. (1953): Kétgyökerű felső szemfog. *Fogorvosi Szemle*, 46: 146–147.
- Bruszt, P. (1953): Über die Verdoppelung der Milcheckzähne. *Deutsche Stomatologie*, 3: 47–50.
- Bruszt, P. (1953): A felső tejszemfogak kettőzöttségéről. *Fogorvosi Szemle*, 46: 202–205.
- Bruszt, P. (1954): Ein oberer bleibender Eckzahn mit zwei Wurzeln. *Deutsche Stomatologie*, 4: 78–79.
- Bruszt, P. (1958): A Győrött feltárt késő-római kori csontvázletek vizsgálata fogszuvasodás tekintetében. *Anthropologiai Közlemények*, 1: 39–50.
- Bruszt, P., Kóhegyi, M. (1963): Az egri vár „csontfülkéjében” őrzött, az 1552-es ostrom alatt elesettek csontmaradványainak eredete és fogászati vizsgálata. *Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica*, 28: 45–46.
- Dobrovits, T., Kemény, I. (1971): Mérések a retromolaris tájék csontfelszínén. *Fogorvosi Szemle*, 64: 205–212.
- Érdy, J. (1853): III. Béla király és nejének Székes-Fehérváron talált síremlékei. In: Kubinyi, F., Vahot, I. (Ed.) *Magyarország és Erdély képekben*. Emich G. Könyvnyomda, Pest. pp. 42–48.
- Gaál, I. (1929): Diluviális ember koponyák a Csillaghegyen. *Természet*, 25: 210.
- Grynaeus, T. (1996): *Isa por... A honfoglalás és Árpád-kori magyarság betegségei és gyógyításuk*. Fekete Sas Kiadó, Budapest. pp. 36–45.
- Nemeskéri, J., Harsányi, L. (1968): A hamvasztott csontvázletek vizsgálatának kérdései. *Anthropologiai Közlemények*, 12: 99–116.
- Harsányi, L., Szuchovszky, Gy. (1968): *Fejezetek az igazságügyi fogorvostan köréből*. Egyetemi jegyzet. Budapest.
- Harsányi, L., Szuchovszky, Gy. (1971): *Igazságügyi Fogorvostan*. Egyetemi jegyzet. Budapest.
- Henszlmann, I. (1864): *A Székes-Fehérvári ásatások eredményei*. Heckenast G, Pest.
- Hillebrand, J. (1908): *Újabb adatok az ember fogainak alaktanához*. Stephaneum, Budapest.
- Hillebrand, J. (1909): *Beiträge zur Morphologie der menschlichen Zähne*. Petőfi Nyomda, Budapest.
- Huszár, Gy. (1945): *Az Árpád-kori magyarság fogazata*. Máthé Dénes emlékkönyv. Atheneum Kiadó, Budapest. pp. 77–81.
- Huszár, Gy. (1951): A torus palatinus morfológiája és fogászati jelentősége. *Fogorvosi Szemle*, 44: 65–71, 108–116.
- Huszár, Gy. (1961): *Ergebnisse der paleostomatologischen Untersuchungen im Lichte der Ernährungskunde*. 7. Int. Vitalstoffkonferent. Ringbuch, Aachen. pp. 67.
- Huszár, Gy. (1963): Die spätmittelalterliche Bevölkerung von Fonyód. *Paleostomatologie. Anthropologia Hungarica*, 6: 158–162.
- Huszár, Gy. (1965): *A magyar fogászat története*. Országos Orvostörténeti Könyvtár, Budapest. pp. 138, 140.
- Huszár, Gy. (1965): Die Konsistenz der Ernährung und Kariesfrequenz. *Vitalstoffe-Zivilisationskrankheiten*, 10: 207.
- Huszár, Gy. (1966): Medizingeographische Aspekte der Zahnkaries. *Geographica Medica Hungarica*, 10: 25–30.
- Huszár, Gy. (1967): Zahnkrankheiten im Lichte der medizinischen Geographie. *Vitalstoffe-Zivilisationskrankheiten*, 12: 10–11.
- Huszár, Gy. (1968): Karies und Zahnabnutzung. *Vitalstoffe-Zivilkrankheit*, 12: 16.
- Huszár, Gy. (1969): A lekopott fogak új rendszerű osztályozása. *Fogorvosi Szemle*, 62: 293–300.
- Huszár, Gy. (1972): Milchgebissabnutzung einst und jetzt. *Protectio Vitae*, 17: 213–214.
- Huszár, Gy. (1974a): A tejfogak kopása. *Fogorvosi Szemle*, 67: 1–5.
- Huszár, Gy. (1974b): Abrasio dentium fiatal korban. *Anthropologiai Közlemények*, 18: 97–103.
- Huszár, Gy. (1976): *A fogkopás vizsgálatának újabb módszerei és ezek alapján végzett összehasonlító vizsgálatok értékelésének eredményei*. Doktori disszertáció.

- Huszár, Gy., Schranz, D. (1952): A fogszuvasodás elterjedése a Dunántúlon az újabb kőkortól az újkorig. *Fogorvosi Szemle*, 45: 171–182, 200–206, 233–243, 272–279.
- Huszár, Gy., Schranz, D. (1954): A foglekopás statisztikai értékelése csontmaradványokon. X. *Árkövy Vándorgyűlés, Abstract 5*.
- Iszlai, J. (1880): *Ein Blick auf die Beziehungen zwischen der naturgemäßen allgemeinen Ernährungsweise um Gebisse des Menschen sowie der übrigen Säugetiere*. Pester Medizinisch-Chirurgische Presse.
- Iszlai, J. (1881): Fogazatbeli különbségek az emberi nem fő típusainál. *Természettudományi Közöny*, 13: 159–165.
- Iszlai, J. (1881): Fogazatbeli különbségek az emberi nem fő jellegeinél. *Orvosi Hetilap*, 25: 18–19, 37–40, 76–78, 97–100, 139–143.
- Iszlai, J. (1897): Adalékok a fogak helyzetbeli hibáinak nomenclaturájához és rendszeréhez. *Odontoskóp*, 5: 49.
- Józsa, L. (2006): *Paleopathologia, Elődeink betegségei*. Semmelweis Kiadó, Budapest. pp. 90–96.
- Józsa, L., Papp, I. (1989): Indicators of stress in a 9–11th century population. *Humanbiologia Budapestinensis*, 19: 69–72.
- Kocsis, A., Oláh, S., Cencetti, S. (1995): Abnormal dental characteristics in an Etruscan specimen (6th century B.C.). Case report. In: Moggi-Cecchi, J. (Ed.) *Aspects of Dental Biology; Palaeontology – Anthropology and Evolution*. Cortona, Olaszország. pp. 373–378.
- Kocsis, A.G. (1947): Anatómiai adatok a linguláris érzéktelenítéshez. *Fogorvosi Szemle*, 40: 309.
- Kocsis, A.G. (1948): Újabb anatómiai adatok a nervus alveolaris inferior érzéstelenítéséhez. *Orvosok Lapja*, 4: 281–282.
- Kocsis-Savanya, G. (1989): Untersuchungen an aus Ausgrabungen stammenden Zähnen und Kiefern in Ungarn (Literaturübersicht). *Acta Biologica Szegediensis*, 35: 175–190.
- Kocsis-Savanya, G. (1994): *Ásatási leletekből származó maradandó frontfogak makromorfológiai fejlődési rendellenességeinek jellemzői és azok előfordulási gyakorisága*. Kandidátusi disszertáció, Szeged.
- Kocsis-Savanya, G. (1994): *Ásatási leletekből származó maradandó frontfogak makromorfológiai fejlődési rendellenességeinek jellemzői és azok előfordulási gyakorisága*. *Anthropologiai Közlemények*, 36: 85–95.
- Kocsis-Savanya, G. (2000): Results of the paleostomatological researches. *Acta Biologica Szegediensis*, 44: 109–122.
- Kocsis-Savanya, G. (2003): Huszár György és Schranz Dénes fogászati paleopatológiai munkássága. *Fogorvosi Szemle*, 96: 121–123.
- Kocsis-Savanya, G. (2008): Hillebrand Jenő: Újabb adatok az ember fogainak alaktanához című monográfiája megjelenésének centenáriuma. *Fogorvosi Szemle*, 101: 211–217.
- Kollár, L. (1948): A zengővárkonyi csiszolt kőkorszakbeli állcsontleletek. *Fogorvosi Szemle*, 41: 269–276.
- Kretzoi, M. (1975): New Ramapithecines and Pliopithecus from the Lower Pliocene of Rudabánya in north eastern Hungary. *Nature*, 257: 578–581.
- Kretzoi, M. (1989): *Vértesszőlős, Man, Site and Culture*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 570.
- Kretzoi, M. (2002): *The Fossil Hominoids of Rudabánya*. Hungarian National Museum, Budapest. pp. 287.
- Láng, P. (1953): Canalis mentalis medialisről. *Fogorvosi Szemle*, 46: 278–279.
- Láng, P. (1955): A canalis nasopalatinus seu incisivusról, illetve annak röntgenképéről. *Fogorvosi Szemle*, 48: 68–72.
- Lengyel, I. (1964): Contribution á l'analyse histologique, serologique et chimique combinée des os et des dents en Archeologie. *Bulletin du Groupement International pour la Recherche Scientifique en Stomatologie*, 2: 1–25.
- Lengyel, I. (1975): *Paleoserology*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 240.
- Lengyel, I., Vörös, I., K. Zoffmann, Zs., Bartosiewicz, L. (1983): *Vizsgálatok csontokon*. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest. pp. 54

- Lenhossék, J. (1884): *Die Ausgrabungen zu Szeged-Óthalom in Ungarn, namentlich die in den dortigen Ur-Magyarischen, Alt Römischen und Keltischen Gräbern aufgefundenen Skelette, darunter ein Sphenocephaler und Katarrhiner Hyperchamecephaler Schädel, ferner ein dritter und viertel künstlich verbildeter Macrocephaler Schädel aus Ó-Szőny und Pancsova in Ungarn.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.
- Lenhossék, M. (1917): A fogszű pusztítása egykor és most. *Természettudományi Közöny, 49:* 333–360.
- Lenhossék, M. (1917): A fogszű hajdan és ma. *Orvosi Hetilap, 61:* 176.
- Lenhossék, M. (1918): A fogszű egykor és most. *Mathematikai és Természettudományi Értesítő, 36:* 1–35.
- Lenhossék, M. (1922): Makroskopische Anatomie. In: Scheff, J. (Ed.) *Handbuch der Zahnheilkunde.* Urban u Schwarzenberg Bd, Wien, Ausztria, Leipzig, Németország. pp. 1–324.
- Lipták, P. (1962): *Embertan és emberszármazástan.* Szegedi Tudományegyetem, Szeged. (további kiadások 1964 Tankönyvkiadó, 1980 Tankönyvkiadó).
- Malán, M. (1929): *Adatok a lengyeli őstelep neolithkori lakóinak anthropológiájához.* Doktori disszertáció, Budapest.
- Malán, M. (1941): X. századbeli magyarok csontmaradványainak embertani vizsgálata. *Folia Archaeologica, III–IV:* 193–213.
- Malán, M. (1955): Zahnkeim aus der zweiten Aurignachien Schicht der Höhle von Istállóskő. *Acta Archaeologica Hungarica, 5:* 145–148.
- Máthé, D., Molnár, L. (1940): Artikuláció a természetes fogazatban, különös tekintettel a lerágott fogazatra. *Fogorvosi Szemle, 33:* 1–10, 37–47.
- Molnár, L. (1939): Abkauungserscheinungen an natürlichen Zähnen und ihre Nutzbarmachung für die Formgestaltung künstlicher Zähne. *Zeitschrift für Stomatologie, 37:* 124–133, 191–201, 255–268.
- Molnár, L., Huszár, Gy. (1953): A nemi különbség jelentősége a stomatológiában. *Fogorvosi Szemle, 46:* 133–141.
- Móra, F. (1962): *Tápéi furfangosok.* Válogatott elbeszélések. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. pp. 928.
- Móra, F. (1979): *Igazlátók.* Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest. pp. 132.
- Móra, F. (1982): *Utazás a föld alatti Magyarországon.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest. pp. 183, 187, 214, 229, 286, 333–334, 367, 398.
- Nemeskéri, J. (1943): A győri avar temető koponyáinak vizsgálata. In: Fettich, N. (Szerk.) *Győr története a XIII. század közepéig. Régészeti emlékek.* 3. kötet. pp. 83–96.
- Nemeskéri, J. (1951): Alsónémediben feltárt csontvázleletek (bádeni csoport) embertani vizsgálata. *Társadalomtörténeti Tudományos Közöny, 1:* 63–89.
- Nemeskéri, J., Harsányi, L. (1968): A hamvasztott csontvázleletek vizsgálatának kérdései. *Anthropológiai Közlemények, 12:* 99–116.
- Nyári, J. (1873): A pilini Leshegyen talált csontmaradványokról. *Archaeologiai Közlemények, 9:* 16.
- Pap, I., Török, K., Szikossy, I., Bernert, Zs., Józsa, L. (1999): Microscopic Analysis of Dental Calculus of 18–19th Centuries Mummies, Vác, Hungary. *IVth International Anthropological Congress of Ales Hrdlička.* Prága, Abstracts, 113–114.
- Petróczy, J. (1945): Koraréz kori temető Tiszadobon. *Folia Archeologica, V:* 41–43.
- Pór, L. (1948): A fogak térfogatmérésének jelentősége. *Fogorvosi Szemle, 41:* 235–238.
- Pór, L. (1953): A fogak újabb térfogatmérési eredményeiről és funkciók értékeléséről. *Fogorvosi Szemle, 46:* 41–48.
- Prágai, G. (1982): *A fogatlan mandibula involúciója a moláris fogak táján és a környező lágyrészek változása.* Kandidátusi értekezés tézisei, Szeged.
- Prágai, G. (1986): *A teljes alsó kivehető fogpótlás alaplemeze és külső felszíne.* Medicina Kiadó, Budapest. pp. 116
- Prágai, G., Fazekas, A. (1982): Az állkapocserinc magasságának vizsgálata a moláris fogak tájékán, antropológiai leletekből származó mandibulákon. *Fogorvosi Szemle, 75:* 231–235.

- Prágai, G., Fazekas, A. (1983): Die Kieferkammhöhe untersucht an antropologischem und klinischem Material. *Zahnärzten praktisches Wissen*, 92: 61–65.
- Regöly-Mérei, Gy. (1962): *Palaeopathologia II. Az ősemberi és későbbi emberi maradványok rendszeres kórbonctana*. Medicina Kiadó, Budapest. pp. 113–135.
- Regöly-Mérei, Gy. (1970): Paleopathological examination of skeletal finds in the Roman period and description of diseases in Greece and Roman medical texts. *Orvostörténeti Közlemények*, 71: 55–67.
- Regöly-Mérei, Gy., Nemeskéri, J. (1958): Palaeopathologische Untersuchungen an ägyptischen Mumien aus der Römerzeit. *Virchows Archiv für pathologische Anatomie und Physiologie und für klinische Medizin*, 331: 569–572.
- Rudas, G. (1899): Tanulmány a fogak és csontok korhadásáról. *Magyar Fogászati Szemle*, 3: 179–186, 229–234, 262–266.
- Rudas, G. (1899): A csont- és fogszövetek halál után létrejött némi elváltozásról. *Magyar Fogászati Szemle*, 3: 341–345.
- Salamon, H. (1912): A fogak primer helyzeti rendellenességeinek etiológiájáról. *Stomatológiai Közöny*, 11: 205–208.
- Salamon, H. (1923): Petőfi koponyája és rendellenes fogzatának meghatározása. *Fogorvosi Szemle*, 16: 3–56.
- Salamon, H. (1938): Liszt Ferenc fogai. *Fogorvosi Szemle*, 31: 97–114.
- Salamon, H. (1940a): Petőfi aranyfoga. *Fogorvosi Szemle*, 33: 65–74, 129–133.
- Salamon, H. (1940b): II. Rákóczi Ferenc feleségének halála. *Fogorvosi Szemle*, 33: 287–297.
- Salamon, H. (1940c): Alvinczy tábornagy vendégfogai. *Fogorvosok Lapja*, 2: 409–414.
- Salamon, H. (1941): II. Lajos magyar király tetemének felismerése. *Fogorvosok Lapja*, 3: 22–28.
- Salamon, H. (1942): Mátyás király koponyájának azonosítási lehetősége. *Fogorvosi Szemle*, 35: 261–274.
- Salamon, H. (1942): *A magyar stomatologia (fogászat) története*. Magyar Stomatológia Története Kiadóhivatala, Budapest. pp. 155, 159–161.
- Schranz, D. (1944): *Törvényszéki stomatologia*. Budapest.
- Schranz, D. (1953): A személyazonosság megállapítása a fogászati lelet alapján. *Fogorvosi Szemle*, 46: 225–231.
- Schranz, D. (1959): Kritik der Auswertung der Alterverstimmungsmerkmale von Zähnen und Knochen. *Deutsche Zeitschrift für die Gesamte Gerichtliche Medizin*, 48: 562.
- Schranz, D. (1961): Die quantitativen Veränderungen einzelner Bestandteile des Humerus und der Mandibula während des Seniums. *Acta Morphologica Hungarica*, 10: 59.
- Schranz, D. (1962): Zahnbetterkrankungen der längsvergangenen Zeit. *Zeitschrift für Morphologie und Anthropologie*, 52: 347–354.
- Schranz, D. (1967): Abnützung des Gebisses des fossilen und rezenten Menschen und die Bedeutung des Kauens in der stomatologischen Prophylaxe. *Acta Medica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 24: 89–92.
- Schranz, D. (1987): Az igazságügyi fogorvostan a két világháború között Magyarországon. *Fogorvosi Szemle*, 80: 267–271.
- Schranz, D. (1988): III. Béla csontmaradványainak vizsgálata fogászati szempontból. *Fogorvosi Szemle*, 81: 103–109.
- Schranz, D. (1994): A stomatologia két határterülete: az igazságügyi fogorvostan és az orális genetika. *Fogorvosi Szemle*, 87: 285–288.
- Schranz, D., Huszár, Gy. (1954): Az őskori ember fogbetegségei. *Fogorvosi Szemle*, 47: 218–226.
- Schranz, D., Huszár, Gy. (1955): Die Paleopathologie des prähistorischen Menschen in Ungarn. *Österreichische Zeitschrift für Stomatologie*, 52: 247–258.
- Simon, B., Kómvics, O. (1937): Az állkapocs felhágó ágának mérete és helyzeti variációi. *Fogorvosi Szemle*, 30: 49–76.
- Somogyi, B. (1953): Az állkapocs féloldali fejlődési rendellenességei, változatai és részaránytalansági sebészatanatómiai szempontból. *Fogorvosi Szemle*, 46: 193–199.

- Stein, E. (1935): *A Pusztaszeri Árpádkori lelet anthropologiai vizsgálata*. Neuwirth Nyomda, Budapest.
- Szabó, J. (1935): Skeletal remains of early man in named „Subalyuk”. *Journal of Dental Research*, 15: 204. DOI: [10.5840/thought19349264](https://doi.org/10.5840/thought19349264)
- Szabó, J. (1938): *L'homme moustérien de la grotte Mussolini (Hongrie)*. Bulletins et mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris, Paris.
- Szántó, Gy. (1967): *Biofunkcionális odontoprotetikai experimentális vizsgálatok*. Kandidátusi értekezés. pp. 166.
- Szántó, Gy. (1969): Protetikai csonttani vizsgálatok a palatum és velum határterületén. *Fogorvosi Szemle*, 62: 49–53.
- Sziráky, I., Huszár, Gy. (1933): Beiträge zur Anthropologie Ungarns in XI. Jahrhundert. *Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, 63: 229–232.
- Szokolóczy-Syllaba, B. (1953): Mérési adatok a lingula szintjének meghatározásához. *Fogorvosi Szemle*, 46: 177–180.
- Szokolóczy-Syllaba, B. (1960): Az állkapocsideg érzéstelenítése öregkorban. *Fogorvosi Szemle*, 53: 257–259.
- Tasnádi Kubacska, A. (1954): Untersuchungen an Pathologisch veränderten Knochenresten verschiedener Wirbeltiere aus der Höhle von Istállóskő. *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, V: 193–210.
- Tasnádi Kubacska, A. (1960): *Palaeopathologia I. Az ősszállatok pathológiája*. Országos Orvostörténeti Könyvtár, Budapest.
- Tasnádi-Kubacska, A. (1962): *Paläopathologie. Pathologie der vorzeitlichen Tiere*. Gustav Fischer Verlag, Jena.
- Thoma, A. (1963): The dentition of the Subalyuk Neanderthal child. *Zeitschrift für Morphologie und Anthropologie*, 54: 127–150.
- Thoma, A. (1966): Az előember fogmaradványai a vértesszőllősi őstelepről. *MTA Biológiai Tudományok Osztályának Közleményei*, 9: 263–282.
- Thoma, A. (1967): Human Teeth from the Lower Palaeolithic of Hungary. *Zeitschrift für Morphologie und Anthropologie*, 58: 152–180.
- Tóth, K. (1966): A processus alveolaris állapota az avar- és Árpád-kori koponyák vizsgálata alapján. *Fogorvosi Szemle*, 59: 1–11.
- Tóth, K. (1966): Újabb adatok a VII–XIII. században Magyarország területén élt népek fogazati állapotának megítéléséhez. *Fogorvosi Szemle*, 59: 102–115.
- Tóth, K. (1966): Alveolarvortsatzbefunde an Schädeln der Völkerwanderungsperiode und des Arpaden-Reiches. *Deutsche Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde mit Zentralblatt*, 46: 100–103.
- Tóth, K. (1967): Zivilization und Zahnkaries. *Vitalstoffe Zivilisationskrankheiten*, 12: 142–145.
- Tóth, K. (1967): Incidence of dental caries in Hungary from the 7th to the 13th Centuries. *Journal of Dental Research*, 46: 751. DOI: [10.1177/0022034567046004230](https://doi.org/10.1177/0022034567046004230)
- Tóth, K. (1967): A felső és alsó fogak szuvasodási hajlama a múltban. *Fogorvosi Szemle*, 60: 161–169.
- Tóth, K. (1967): *A fogszuvasodás epidemiológiája Magyarországon*. Akadémiai doktori értekezés tézisei, Budapest. pp. 14.
- Tóth, K. (1968): Megjegyzések Lenhossék M. „A fogszú egykor és most” c. közleményéhez. *Fogorvosi Szemle*, 61: 81–85.
- Tóth, K. (1970): *The epidemiology of dental caries in Hungary*. Akadémiai Kiadó, Budapest. pp. 238.
- Tóth, K. (1970): A fogszuvasodás megjelenése, elterjedése és a jelenlegi helyzet Magyarországon. *Orvosi Hetilap*, 111: 2523–2530.
- Tóth, K., Sonkodi, I. (1972): Tápé lelőhelyről származó bronzkori koponyák fogazati állapota. *Fogorvosi Szemle*, 65: 257–264.
- Török, A. (1894): Jelentés III. Béla magyar király és neje testereklyéiről. *Értekezések a Természettudományok Köréből*, 23: 94–139.

- Török, A. (1898): Über Variationen und Correlationen der Neigung-Verhältnisse am Unterkiefer. Eine Studie zur Frage des kraniologischen Typus. *Zeitschrift für Ethnologie*, 30: 125–182.
- Török, A. (1899): Über die Stellung der Längsachsen der Gelenkköpfe beim menschlichen Unterkiefer. *Zeitschrift für Morphologie und Anthropologie*, 1: 379–450.
- Viltsek, E. (2001): Rágószervi típusok stomatológiai jelentősége. *Fogorvosi Szemle*, 94: 247–252.

Levelezési cím: Kocsis-Savanya Gábor
Mailing address: Hattyas u. 12/i.
H-6725 Szeged
Hungary
kocsissg@gmail.com